

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

До захисту допустити:
Зав. кафедри _____
«___» _____ 20__ р.

Кваліфікаційна робота

за освітнім ступенем «Магістр» на тему:
«Особливості впровадження культурно-масових інноваційних заходів в бібліотеках (на прикладі Донецької обласної бібліотеки для дітей)»

студентки історичного факультету
спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
освітнього ступеня «Магістр»
Адаменко Людмили Володимирівни

Науковий керівник:
Сабадаш Юлія Сергіївна, професор,
доктор культурології,
професор кафедри культурології та
інформаційної діяльності

Рецензент:
Пасинкова Олена Валеріївна
Директор науково-технічної бібліотеки
ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет»

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«___» _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ	
1.1. Історія розвитку бібліотеки як осередку культурного та духовного відродження нації.....	9
1.2. Законодавчі документи, що визначають основоположні правові норми діяльності бібліотек України	18
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ В ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ	
2.1. Впровадження культурно-масових заходів, історія питання.....	27
2.2. Терміносистема інноваційних культурно-масових заходів.....	33
2.3. Особливості впровадження інноваційних культурно-масових заходів....	52
РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСНІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДЛЯ	
3.1. Історія становлення Донецької обласної бібліотеки для дітей.....	65
3.2. Сучасний стан та перспективи впровадження та проведення інноваційних культурно-масових заходів в Донецькій обласній бібліотеці для дітей.....	71
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства вітчизняні і зарубіжні бібліотекознавці називають бібліотеку простором знань, які формують цінності сучасного суспільства.

Розкриваючи закономірності розвитку бібліотек в Україні, необхідно звернути увагу на вибір форм та методів роботи, які в свою чергу залежать від ряду факторів: сучасних тенденцій в освіті, культурі, мистецтві, мети та завдань бібліотеки, її умов та можливостей, вікових та психологічних особливостей читачів, гендерного підходу, досвіду бібліотечних працівників та інших. Сучасний користувач, вихований на мозаїчно побудованому телевізійному зображенні, звик складати уявлення про оточуючий світ на основі окремих фрагментів і, відповідно, прочитавши лише фрагмент із книги, побачивши та прийнявши участь в тому чи іншому заході, може сприйняти ідею автора.

Досліджуючи сучасний етап розвитку бібліотек, важливо враховувати результати соціологічних досліджень, які проводяться бібліотеками різних систем. Більшість опитаних респондентів бажають брати участь у масових заходах, які влаштовують бібліотечні простори, а також бачити інформацію про ці заходи на сторінках у соціальних мережах та на сайтах. Читачам цікаві зустрічі з видатними особистостями, тематичні вечори, театралізовані вистави, ігри, конкурси, флешмоби. Важливою формою роботи бібліотеки користувачі вважають діяльність клубів та об'єднань за інтересам при бібліотеках, що сприяють розвитку творчого потенціалу та самореалізації особистості. Серед тематичних спрямувань клубів на базі бібліотечних просторів лідирують науково-пізнавальний, літературний, краєзнавчий, екологічний, історичний, естетичний, правовий напрямки. Користувачі сучасних бібліотек зацікавлені у створенні при бібліотеках ігрових кімнат, правових центрів та молодіжних просторів.

Розвиваючись, трансформуючись і адаптуючись, бібліотека культурним феноменом, що володіє універсальною компетенцією, яка включає всі досягнення культури та цивілізації, що й підтверджує актуальність дослідження.

Об'єкт дослідження: процес впровадження культурно-масових інноваційних заходів в бібліотеках.

Предмет дослідження: особливості впровадження культурно-масових інноваційних заходів в бібліотеках (на прикладі ДОБД).

Мета дослідження: впровадження культурно-масових інноваційних заходів в бібліотеках.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути історичні аспекти впровадження культурно-масових інноваційних заходів; проаналізувати законодавчі документи, що визначають основоположні правові норми діяльності бібліотек України;
- визначити терміносистему інноваційних культурно-масових заходів; розкрити особливості впровадження інноваційних культурно-масових заходів;
- дослідити історію становлення Донецької обласної бібліотеки для дітей;
- визначити стан та перспективи впровадження інноваційних культурно-масових заходів в Донецькій обласній бібліотеці для дітей.

Теоретичну базу дослідження склали: основні підходи, теорії та концепції, викладені у фундаментальних працях І. Бондаренко [13], М. Васильченко [16], І. Гошанська [38], В.Зайцев [53], Г. Ковальчук [74], С. Лісин [92], Л. Лупіка [94], О. Матвійчук [97], В. Минкина, [53] та інші; дослідження питань історії, зокрема, становлення бібліотечної справи В. Вергунов [18], Т. Вилегжаніна [22] Ф.Зарндт [54], В.Пашкова [133], С. Прудніков, Н. Щерба[221] та ін.;

Джерельну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти органів державної влади, інструкції та методичні рекомендації.

Під час написання роботи значну увагу було зосереджено на законодавчих актах. Конституція України [83], Закони України «Про освіту»

[180] , «Про вищу освіту» [148], «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [147], «Про культуру» [173], «Про інформацію» [171], «Про науково-технічну інформацію» [174], «Про обов'язковий примірник документів» [179], «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 р. р.» [181], «Про доступ до публічної інформації» [149], «Про електронні документи та електронний документообіг» [150], «Про захист персональних даних» [167], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [183] та ін.

Складовою джерельної бази дослідження стала управлінська документація Донецької обласної бібліотеки для дітей. До її складу увійшли положення, накази, звіти, методичні рекомендації тощо.

У процесі написання кваліфікаційної роботи другого (магістерського) рівня вищої освіти було використано наступні загальнонаукові методи дослідження: метод поняттєвого аналізу, який дає можливість вивчити термінологічний апарат інноваційних культурно-масових заходів; історичний метод, який допомагає розкрити еволюцію видів та форм масових заходів; логічний метод при виявленні основних особливостей розвитку сучасних методів впровадження інноваційних масових заходів; метод узагальнення – для підведення проміжних та заключних підсумків дослідження, формулювання висновків; метод прогнозування при визначенні перспективних напрямків впровадження інноваційних масових заходів.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи другого (магістерського) рівня вищої освіти полягає в комплексному підході до вивчення питання впровадження інноваційних масових заходів у бібліотеках (на прикладі Донецької обласної бібліотеки для дітей).

Практичне значення дослідження полягає тому, що його результати можуть бути використанні під час розробки методичних документів, які встановлюють організацію роботи з впровадження інноваційних культурно-масових заходів, а також використовуватися при підготовці до самостійної

роботи студентів освітньо-професійної програми з метою поглиблення знань щодо організації та проведення інноваційних масових заходів.

Апробація кваліфікаційної роботи проходила у межах V міжнародної науково-практичної конференції «Траєкторії сталого розвитку українського суспільства: особистість і культура» (15 листопада 2019 року) тема доповіді «Матеріально - технічне забезпечення Донецької обласної бібліотеки для дітей в умовах інформатизації суспільства» [1]; Всеукраїнської науково-практичної конференції «Феномен бібліотек у сучасному світі» (30 вересня 2020 року) тема доповіді «Бібліотека в умовах карантину: нові виклики і нові можливості» [2]; Міжнародної науково-практичної конференції «Феномен культури постглобалізму» (27 листопада 2020 року) тема доповіді «Соціокультурна діяльності бібліотек України 1920-1930 роки» [3].

Структура дослідження зумовлена змістом роботи, метою й завданнями дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; охарактеризовано використані методи, наукову новизну отриманих результатів, їх практичне значення; наведено дані щодо апробації результатів дослідження.

Перший розділ роботи містить інформацію з історії розвитку бібліотеки, як осередку культурного та духовного відродження, а також огляду законодавчих документів, що визначають основоположні правові норми діяльності бібліотек та нормативно-правові акти діяльності книгозбірні.

Другий розділ присвячено дослідженню історії питання впровадження культурно-масових заходів, вивченню терміносистеми інноваційних культурно-масових заходів

У третьому розділі викладено питання історії становлення Донецької обласної бібліотеки для дітей, сучасний стан та перспективи впровадження та проведення інноваційних культурно-масових заходів в Донецькій обласній

бібліотеці для дітей. Висновки представлено загальними підсумками кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БІБЛІОТЕЧНО-БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ

1.1. Історія розвитку бібліотеки як осередку культурного та духовного відродження нації

Бібліотека (від грецького «книгосховище») - культурно – освітня і науково – інформаційна установа, що збирає і зберігає друковані та рукописні матеріали, організовує громадське користування літературою та проводить довідково – бібліографічну роботу [19].

Бібліотеки як перші сховища писемних пам'яток та рукописних книг з'явилися ще у стародавньому світі – Ассирії, Єгипті, Китаї, Греції, Римі. Найбільша з них – Олександрійська бібліотека (заснована 3 ст. до н. е). Додатково, осередками книжності були монастирські бібліотеки, при яких діяли скрипторії, у яких переписувалося Священне писання, твори Отців Церкви, а також твори античних авторів.

В епоху Ренесансу діячі Відродження намагались полювати за збереженими у монастирях грецькими та латинськими текстами. Враховуючи високу вартість манускриптів та трудомісткість їхнього виготовлення, книги приковували до бібліотечних полиць ланцюгами, оберігаючи від злодіїв.

На території України найдавніші – бібліотека Софійського собору у Києві (заснована 1037 р.) та бібліотека Києво-Печерської лаври (заснована у XI столітті). Першу відому на Русі бібліотеку було заснувано київським князем Ярославом Мудрим у 1037 році при Софійському соборі. Там же відкрито й книгописну майстерню – скрипторій, де переписувалися та перекладалися

книги, які привозилися з Греції і Болгарії. Згодом, собор став релігійним та ідеологічним центром усієї держави. Ярослав і його сподвижники добре розуміли значення книги, зосереджуючи тут як церковні твори, так і літературу з питань світової історії, географії, астрономії, філософії та юридичні трактати [23, с.15.].

Відомий знавець давньоруських літописів О.О.Шахматов вважає, що саме тут складено літописний звід 1037–1039 рр. У Софії було написано (десь між 1037–1051 рр). митрополитом Іларіоном знамените «Слово про закон і благодать». Тут розроблялися і складалися основи першого збірника законів давньоруської держави «Руська правда», створено «Ізборники Святослава» 1073 та 1076 р., диякон Григорій написав відоме «Остромирове Євангеліє» (1056 –1057 рр).

Створено велику бібліотеку Печерського монастиря, який з кінця XI століття стає центром руської «книжності». У різних куточках великої держави виникають бібліотеки, створюються літописні ізводи та літературні твори.

Отже, у Ярославовій бібліотеці зберігалися неоціненні скарби духовної культури тих часів. Але у літописах жодного разу не згадується про знамениту бібліотеку після 1037 року [12].

Писемні та археологічні джерела свідчать, що книгозбірні Києва були не біднішими (а Софійська та Печерська й значно більшими) від бібліотек Західної Європи тих часів [8].

З впевненістю можна говорити про те, що бібліотека Ярослава Мудрого послужила підґрунтям розвитку бібліотечної справи в Україні та стала поштовхом до поширення писемності на Русі, про що свідчать «Повість минулих літ» Нестора Літописця та інші літописи того періоду.

В Україні, як і на всій території колишнього Радянського Союзу, основними сховищами рукописних і друкованих скарбів залишались церковні й монастирські бібліотеки. В 1914 році працювало лише 3153 масові бібліотеки з фондом 1 917 тисяч томів. Культурна революція, яка сталася в країні за роки

радянської влади, знайшла своє виявлення в бурхливому становленні та розвитку бібліотечної справи.

Німецькі та радянські загарбники завдали бібліотекам УРСР величезних збитків: було зруйновано і пограбовано тисячі приміщень, знищено понад 80 млн книг.

У 1940 р. в Україні було 22 297 бібліотек (з них 4970 – у містах) з книжковим та журнальним фондом у 40,8 млн екземплярів (з них 28,8 млн екземплярів – у міських бібліотеках), а у 1965 р. у 29238 бібліотеках (9475 – у містах) вже нараховувалося 195,9 млн екземплярів книг, журналів і газет (128,6 млн з них – у міських бібліотеках) [8].

У післявоєнний час бібліотечна справа в Україні почала розвиватися особливо інтенсивно. В 1957 в УРСР працювало 78 424 бібліотек усіх типів з фондом 257 175 550 томів, що більш як у 5 раз перевищував бібліотечний фонд усієї Росії 1913. Додатково зросла мережа масових бібліотек у сільській місцевості, де в дореволюційні часи їх майже не було. В 1956 в Укр. РСР працювали 27 734 сільські бібліотеки, а це вдвоє більше, ніж усього було масових бібліотек у Росії в 1913. В 1957 тільки бібліотеки системи Міністерства культури УРСР обслуговували 8 692 700 читачів, яким було видано протягом року 167 409 300 книг [10].

У Радянському Союзі було організовано широку мережу бібліотечних установ: державні публічні бібліотеки універсального характеру (республіканські, крайові, обласні, міські, районні, сільські і дитячі), відомчі (як правило, спеціалізовані), профспілкові (на заводах, фабриках, в РТС, радгоспах), колгоспні, шкільні та ін. Користування послугами бібліотек в УРСР було безкоштовним. Комплектування книжкових фондів основних бібліотек здійснювалося за допомогою безплатного обов'язкового примірника, який забезпечував оперативне поповнення фондів поточною літературою в централізованому порядку. Важливе місце в забезпеченні бібліотек літературою відігравали бібліотечні колектори, книготорговельні магазини, внутрішньосоюзний і міжнародний книгообмін, а також передплата [10].

Період, відомий в історії СРСР як «перебудова», характеризується потужним пожвавленням та еволюційним розвитком духовного життя та інтелектуальної сфери країни. Основна спрямованість «перебудови» – спроба оновити існуючу систему цінностей. І, очевидно, що ці процеси почали відбуватися у культурній сфері. Процес інноваційних культурних реформ, підтримуваний «керівною силою радянського суспільства», був націлений на повернення гуманістичним цінностям радянського суспільства їх «істинного сенсу». Курс, який було взято на демократизацію суспільства, реально викликав не тільки загальне пожвавлення культурного життя, але й досить яскраво виражену тенденцію до різноманітності. Поряд з традиційно пропонованими установами культури формами роботи, множились нові послуги. Читання як соціальний феномен опинився в складній ситуації: з одного боку – традиційна літературоцентристська орієнтація нашої країни, завдяки якій перебудова змогла розгорнутися та стати поширеною, спираючись на друковане слово, з іншого – читання відчуває конкурентний вплив інших форм культури.

У 70-ті роки бібліотечна галузь стала однією з найбільш розвинених галузей культури щодо обслуговування населення за своєю масовістю, широтою й універсальністю. Важливою подією для бібліотекарів стало прийняття Положення про бібліотечну справу СРСР, затверджене Указом президії верховної ради СРСР у 1984 р. [8].

Удосконаленню системи управління бібліотечною справою сприяли нові нормативні документи, регламентуючі документи: постанови всесоюзних, республіканських, крайових та обласних бібліотек. Для подальшого покращення роботи бібліотек, зміцнення їхньої міжвідомчої взаємодії Державною міжвідомчою комісією були затверджені основні напрями розвитку бібліотечної справи СРСР на 1986–1990 рр. та на період до 2000 р., а також розглянуті деякі питання з удосконалення бібліотечного обслуговування дитячого населення. Законодавчо було затверджено право бібліотек на першочергове придбання творів друку та інших матеріалів, забезпечення безкоштовними контрольними примірниками.

На кінець 80-х років у просторі бібліотечної діяльності все чіткіше починають виявлятися негативні тенденції. Дослідники констатували падіння рівня престижу бібліотек взагалі і, зокрема, дитячих. Зменшувалась кількість їх користувачів у містах, проте саме у місті були добре укомплектовані й матеріально забезпечені бібліотеки. Спробою підвищення соціальної ролі масових бібліотек, у тому числі й дитячих, стала централізація. Централізація як якісно новий етап у розвитку бібліотечної справи забезпечила функціонування в кожному місті та сільському районі єдиної бібліотечної установи з системою філій, надала населенню значно більші можливості, ніж деякі окремі невеликі бібліотеки [194].

Після прийняття Декларації про державний суверенітет України політична і організаційна перебудова держави внесла значні зміни в організацію роботи бібліотек, зокрема для дитячих. В ній зазначалося, що «держава забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя». Настали сприятливі умови для розвитку національної культури українського суспільства, а значну роль у вирішенні цих проблем мали відігравати бібліотеки для дітей [40].

Останнім часом вітчизняні бібліотеки функціонували у динамічному середовищі і ця динаміка потребувала відповідної реакції - бібліотеки повинні на крок випереджати всі можливі запити читачів. Саме життя диктує необхідність пошуку новітніх видів бібліотечної діяльності. Світ швидко змінюється і ставить перед бібліотеками нові вимоги. Зміни, які відбуваються, потребують інноваційних підходів до роботи бібліотечних закладів в умовах розвитку суспільства знань. Сьогодні бібліотека є однією з інституцій, яка сприяє ефективній демократизації суспільства. Реалізація невід'ємного права людини на вільний доступ до інформації, переоцінка ролі бібліотек у суспільстві, нові вимоги до бібліотечних працівників обумовлюють необхідність освоєння нових знань [9].

Питання збереження культури, відродження духовності в сьогоденних умовах набувають особливої актуальності та постає дуже гостро. І, як завжди, провідну роль у підтримці і розвитку культури відіграють бібліотеки, які роблять усе можливе, щоб зберегти це національне багатство та духовне надбання людства. Постійно підвищується соціальна роль бібліотек як осередків інформації і місця організації дозвілля, набуття нових навичок, адаптації до незвичних умов життя, а також задоволення інтелектуальних та духовних запитів. Головним напрямком стратегії розвитку всіх бібліотек і суспільства в цілому є духовне виховання дітей, захист їхніх прав і свобод. Цей шлях становлення орієнтований на особистість та унікальність кожної дитини, на її духовний внутрішній світ; на гуманізм, повагу до гідності й прав дитини на свободу, а також всебічний розвиток.

Вагомі зміни всіх цінностей, які спостерігаються в нашому суспільстві в останні роки, стосуються кожного із нас і, насамперед, дітей. Сьогодні забуваються одні ціннісні орієнтири і народжуються нові пріоритети. Тому кожна особистість стоїть перед дилемою: матеріальне споживання чи шлях, який базується на духовних цінностях. Такі негативні явища нашого суспільства, як бродяжництво, наркоманія, алкоголізм, дитяча злочинність – це наслідок проблеми, а причина – бездуховність, відсутність моральних орієнтирів молодого покоління. Отже, духовно-моральне виховання є найважливішим аспектом у роботі наших бібліотечних просторів, адже саме дитяча бібліотека покликана донести до юного покоління духовні основи, пробудити душу маленької людини, створити середовище духовності і творчості. Саме ці завдання об'єднують всі дидячі бібліотеки і всіх бібліотечних фахівців.

Які б напрямки в роботі бібліотеки не обиралися – краєзнавчий, патріотичний, екологічний, естетичний, етичний, кожен з них має свій моральний та духовний аспект. І, навпаки, духовно-моральне виховання включає в себе кожен з вище наведених напрямків. Якщо кілька років поспіль мова йшла про залучення підростаючого покоління до читання взагалі, то

сьогодні нас хвилює питання, що запропонувати дитині для формування і розвитку її духовного світу та особистості. Одним зі шляхів подолання цієї проблеми є залучення дітей і підлітків до традицій та культури нашого народу, його духовних цінностей. Бібліотеки мають допомогти читачеві сформувати активну життєву позицію, виробити правильний погляд на самого себе. Постійно використовуючи можливості широкого вибору філософської, наукової і художньої літератури, бібліотечні фахівці мають можливість допомагати дітям відповісти на хвилюючі їх питання.

Додатково, можна визначити два пріоритетних аспекти духовного виховання – морально-естетичний і патріотичний. Акцент робиться на патріотичному вихованні, в якому виділяється: військово-патріотичне, історико-краєзнавче, громадянське. Також, ефективним джерелом патріотичного виховання є краєзнавство, яке формує у дітей почуття любові до Батьківщини, пробуджує гордість за свій народ та віру в нього.

Відзначається популярність різноманітних конкурсів дитячої творчості, в яких з кожним роком бере участь все більше дітей. Це свідчить про інтерес підлітків до історичного минулого України, до краю, де вони народилися та про вдосконалення дитячого творчого потенціалу.

В останні роки ключовою в роботі дитячих бібліотек України стала тема виховання патріотичної свідомості. Особливе місце у системі патріотичного виховання займає військово-патріотичне, наскрізна мета якого — моральна підготовка підлітків до захисту рідної країни. Впровадження цих заходів привчає юних читачів до думки про необхідність збереження і вивчення історії, народних традицій, культури, а також формують у них національний характер мислення, моральність, основні засади патріотизму.

Особливе значення у діяльності сучасних бібліотечних просторів приділяється громадянсько-патріотичному вихованню, що повністю ґрунтується на правовій базі, яка регулює відносини між державою та дитиною і покликана забезпечувати дітям їхні права. Головна мета цієї роботи –

формування правової культури дитини, чіткої громадянської позиції, готовності до свідомого і добровільного служіння своїй країні.

Предметом прискіпливої уваги бібліотек стала робота із захисту прав і свобод дітей. Ще у вересні 1991 року Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини. Відтоді державою здійснено ряд заходів по забезпеченню інтересів понад 9,5 млн. дітей, а це – 20% населення нашої країни. Соціологічні дослідження рівня правової культури дітей свідчать про те, що тільки 14% опитаних дітей віком від 14 до 17-ти років знають свої права добре, 4% – не впевнені у своїх знаннях, решта – взагалі не знає про них. Ще нижчий рівень обізнаності спостерігається серед дітей молодшого шкільного віку та дітей, які виховуються у несприятливих і екстремальних умовах та перебувають у складних життєвих обставинах [207].

Майбутнє кожної сучасної людини – це світ інформаційного суспільства. Позитивною рисою є те, що бібліотечні простори не обмежуються статичною інформацією про бібліотеку, як наприклад: режим роботи, структура, історія, пріоритетні напрями розвитку, правила користування, послуги тощо. Вони все сміливіше представляють на сайтах та сторінках у соціальних мережах мультимедійні продукти: динамічну бібліографічну, краєзнавчу та фактографічну інформацію, оцифровані видання, інтерактивні ігри та вікторини, актуальні рубрики, конкурси, онлайн-майстерні, буктрейлери тощо.

Інформатизація дитячих бібліотек України відкриває значні перспективи для створення і активного використання актуальних ресурсів. Проте, успіхи розвитку неможливі без досягнення належного рівня інформаційної культури особистості. Тому формування інформаційної грамотності на базі традиційної бібліотечно-бібліографічної культури і комп'ютерних засобів стало однією з головних функцій сучасної бібліотеки для дітей.

Сучасні дитячі бібліотеки допомагають оцінювати достовірність даних, опановувати можливості електронних комунікацій і використовувати інформацію для ефективної навчальної діяльності, проте життя вимагає ще активніше звертатися до електронних і телекомунікаційних технологій у

бібліотечному обслуговуванні. На сьогодні сучасні бібліотеки переводять свої інформаційні ресурси у цифрову форму, а деякі – створюють повнотекстові бази даних, які будуть корисними для освітнього, наукового і культурного розвитку.

Особлива увага приділяється рекреаційній функції дитячих бібліотек, яка полягає в організації змістовного дозвілля та розвитку творчих навичок. У ході проведення занять, у дітей і підлітків розвиваються особистісні якості, ініціативність, творчі навички, комунікативність, а також задовольняються їхні духовні та фізичні потреби. В умовах сьогодення, коли діти і підлітки відчують значний дефіцит у спілкуванні, бібліотечні простори не тільки задовольняють інформаційні потреби, але й стають для них безпечним місцем інтелектуального і культурного спілкування, центром дозвілля, яке з роками набуває все більшого значення. На сучасному етапі бібліотечні простори мають широкі можливості для того, щоб зробити дозвілля дитини змістовним. З'являються інноваційні форми роботи з читачами, які допомагають їм вільно спілкуватися, розкривати свої можливості та розвивати навички, відпочивати і розвиватись. Залучення юних користувачів до системного заохочувального читання художньої літератури – ключовий напрямок організації дозвілля дитячих бібліотек України.

Виховання повноцінних громадян майбутнього – відповідальна справа, яка стає успішною тільки завдяки лідеру інновацій, яким повинен бути кожен сучасний бібліотечний фахівець. Мета роботи співробітника сучасної дитячої бібліотеки – зробити керівництво читанням не менторським, а спілкування – не авторитарним, досягти того, щоб дитина любила книгу та бібліотечний простір, створювати і підтримувати в бібліотеці духовно насичену атмосферу, впроваджувати інноваційні методи та форми роботи в щоденну в практику.

Отже, майбутнє у бібліотек для дітей є досить оптимістичним, вони – саме та інституція на карті села, міста, держави, де зароджуються і втілюються у життя нові ідеї, креативні думки. Саме вони формують особистісні якості та демократичну ментальність юного громадянина України

1.2. Законодавчі документи, що визначають основоположні правові норми діяльності бібліотек України

В сучасних умовах надійна нормативно-правова база має важливе значення для становлення та розвитку функціонування бібліотек, а також складо аспектів їх діяльності. В процесі демократичного розвитку України, як правової держави, роль законодавчої сфери набув важливого значення.

Основоположні правові норми роботи бібліотек України визначаються основними законодавчими документами. Законодавчі акти владних структур: Конституція України [83], Закони України «Про освіту» [181], «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [146], «Про культуру» [173], «Про інформацію» [171], «Про Національну програму інформатизації» [176], «Про доступ до публічної інформації» [149], «Про електронні документи та електронний документообіг» [150], «Про захист персональних даних» [67], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [183] та ін.

Конституція України є основою правової системи нашої держави. Відповідно до усталеної світової практики закони в Україні приймаються на підставі Конституції України і повинні відповідати їй.

Закони України «Про освіту» встановлює суспільні відносини, які створюються у процесі реалізації конституційних прав громадян на освіту, обов'язків і прав фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти та визначає, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного та культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного культурою та спільними цінностями.

Базовий законодавчий акт, який окреслює економічні, соціальні та правові чинники розвитку закладів культури та формує принципи правового

забезпечення культурних установ є Закон України «Про Культуру». Цей Закон регулює суспільні відносини, пов'язані із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, спрямований на забезпечення реалізації і захисту прав громадян України у культурній сфері, а саме забезпечення вільного впровадження культурної діяльності, вільний доступ до культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них.

Центральним документом, що регламентує основні елементи бібліотечної діяльності вважається Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». Означений Закон встановлює статус бібліотек, організаційні та правові засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні. Цей Закон своєю дією охоплює мережу бібліотек будь-яких форм власності й підпорядкування, системну організацію бібліотечної справи загалом. Він закріплює основні вимоги до формування та збереження бібліотечних фондів, визначає права громадян на отримання та користування інформацією, яка міститься, в бібліотечних фондах для забезпечення потреб читачів, гарантує забезпечення вільного доступу до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках. Цей Закон зобов'язує бібліотеки забезпечувати належне зберігання і безпосередню відповідальність за облік, включення до автоматизованих баз даних, а також державну реєстрацію цінних та рідкісних видань, колекцій, наявних у своїх фондах.

Закон України «Про інформаційні агентства» закріплює правові засади діяльності в Україні інформаційних агентств та їх міжнародного співробітництва. Згідно з цим Законом, інформаційними агентствами можна вважати юридичних осіб, що зареєстровані суб'єктами інформаційної діяльності та діють з метою надання інформаційних послуг користувачам.

Правові основи щодо створення, збирання, зберігання, поширення, використання та одержання інформації встановлюються Законом України «Про інформацію». В цьому документі закріплено право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя України, а також систему інформації, її

джерела, визначає статус учасників інформаційних відносин, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, захищає особу та суспільство від неправдивої інформації. Дія цього Закону поширюється на інформаційні відносини, які виникають у всіх сферах життя і діяльності суспільства і держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації.

Закон України «Про Національну програму інформатизації» визначає перелік умов для задоволення саме інформаційних запитів користувачів, шляхом створення та використання інформаційних систем, мереж та технологій, які побудовані на основі сучасної обчислювальної техніки. Організаційно-правові засади державного регулювання процесами інформатизації в Україні визначаються цим Законом.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» регулює відносини, які виникають у процесі створення, використання, передавання, одержання, зберігання, оброблення та знищення електронних документів. В цьому Законі електронний документ визначається як такий, у якому інформація міститься в електронній базі даних, включаючи реквізити документа.

Основні стратегічні цілі та завдання розвитку інформаційного суспільства в Україні окреслені в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки». Визначає основні напрями, забезпечує розвиток та формування сприятливих економічних умов інформаційного суспільства в Україні. Цей Закон забезпечує інформаційну безпеку, а саме стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, гарантує запобігання нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає розпорядників публічної інформації, визначених цим законом, та інформації,

що становить суспільний інтерес та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень.

Закон України «Про захист персональних даних» визначає основні терміни, що стосуються такої обробки, та встановлює права і обов'язки осіб, залучених до цього процесу, регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, забезпечує захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних, та поширюється на діяльність з обробки персональних даних, яка здійснюється повністю або частково із застосуванням автоматизованих засобів, а також на обробку персональних даних, що містяться у картотеці чи призначені до внесення до картотеки, із застосуванням неавтоматизованих засобів

Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» регулює правові відносини стосовно захисту інформації в автоматизованих системах за умови дотримання права власності громадян України і юридичних осіб на інформацію та права доступу до неї, права власника інформації на її захист, а також встановленого чинним законодавством обмеження на доступ до інформації. Дія цього Закону поширюється на будь-яку інформацію, що обробляється в автоматизованих системах. Захисту підлягає будь-яка інформація в АС, необхідність захисту якої визначається її власником або чинним законодавством.

Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» забезпечує правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. також цей Закон забезпечує державну підтримку суб'єктам господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних, створює соціально-економічні, організаційних і правові умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-

технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом: визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Важливий вплив на розвиток бібліотечної справи мають документи Президента України представлені Указами: «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» [169], «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» [178], «Про національну доктрину розвитку освіти» [175], «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» [177], «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» [182].

Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» основним завданням якого є забезпечення розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію.

Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» визначення стратегії та основних напрямів, розвитку освіти в Україні, завдання щодо забезпечення пріоритетності розвитку освіти і науки, першочерговість розв'язання їх нагальних проблем.

Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України». Метою цього документу є підвищення ролі бібліотек у розбудові держави, формуванні громадянського суспільства, більш ефективного використання їх інформаційного потенціалу

Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», виданий з метою дальшого розвитку освіти в Україні, її інтеграції в європейський освітній простір, а також створення умов для забезпечення доступу громадян до якісної освіти, утвердження високого статусу педагогічних працівників у суспільстві.

Указ Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій», що визначає створення належних умов для прискорення економічного та соціального розвитку України, суттєвого поліпшення умов життя людей, забезпечення відкритості і прозорості функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, реалізації конституційних прав громадян в інформаційній сфері. Та встановлює, що розвиток в Україні інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямів державної політики.

Становлення мережі бібліотечних установ здійснюється відповідно Документи КМУ, які представлені Постановами і Розпорядженнями: «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів» [158], «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності», [154], Розпорядження КМУ «Порядок формування базової мережі закладів культури» [155], «Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» [153], «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека - XXI» [184].

Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів» затверджує Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів, який визначає

порядок формування та користування Національним реєстром електронних інформаційних ресурсів, основні види електронних ресурсів.

Постанова КМУ «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності» ввела в дію перелік платних послуг та порядок визначення вартості та надання платних послуг закладами культури.

Розпорядження КМУ «Порядок формування базової мережі закладів культури», цей Порядок визначає основні вимоги щодо формування органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування базової мережі закладів культури. Під час формування та забезпечення функціонування базової мережі закладів культури, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування керуються державними соціальними нормативами у сфері обслуговування закладів культури.

Розпорядження КМУ «Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів». Згідно цієї постанови метою затвердженої Концепції є визначення стратегії формування системи національних електронних інформаційних ресурсів та визначення основних засад і напрямів формування, використання та захисту національних ресурсів.

Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» визначає проблеми, на які спрямована програма, розкриває ефективність використання і забезпечення доступності документів, які зберігаються у бібліотечних, архівних та музейних фондах. Даною програмою передбачений аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів, та також шляхи і способи розв'язання проблеми.

У нормативно-правовому регулюванні діяльності книгозбірень важливу роль займають локальні та регіональні нормативно-правові акти.

Законодавство Донецької обласної бібліотеки для дітей на регіональному

рівні регулюється місцевими органами державної влади. Групу нормативних документів у даній сфері формують: розпорядження голови Донецької обласної державної адміністрації; регіональні програми, затверджені рішення сесій Донецької обласної адміністрації; накази Управління культури і туризму Донецької обласної адміністрації.

Управління Донецькою обласною бібліотекою для дітей на локальному законодавчому рівні здійснюється безпосередньо працівниками бібліотеки, які мають на це право відповідно до чинного законодавства. Це дає змогу краще знати свої права та обов'язки, які визначені локальними нормами та відповідно використовувати їх для виконання покладених на працівників зобов'язань.

Локальні нормативні акти відображають рішення колегіальних і одноосібних органів управління бібліотекою. Такі документи мають на меті конкретизувати правила, встановлені правовими актами органів управління. До локальних нормативно-правових актів діяльності Донецької обласної бібліотеки для дітей відносять правовстановлюючі документи Донецької обласної бібліотеки для дітей: статут комунального закладу культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» затверджений розпорядженням голови Донецької облдержадміністрації, керівника військово-цивільної адміністрації; виписка з державного реєстру підприємств та організацій України комунального закладу культури «Донецька обласна бібліотека для дітей»; контракт з керівником організації; положення про відділи та основні види діяльності; посадові інструкції працівників Донецької обласної бібліотеки для дітей; накази директора по установі з основної діяльності; накази директора по установі з особового складу; журнал реєстрації наказів з основної діяльності; журнал реєстрації наказів з особового складу; документи до наказів з особового складу (заяви працівників, доповідні записки, довідки); особові справи працівників бібліотеки; особові картки форми П-2; особові справи звільнених працівників з особовими картками П-2; книга обліку руху трудових книжок і вкладишів працівників; журнал реєстрації нагороджень працівників; журнал реєстрації довідок, що видані працівникам; колективний договір, зміни та

доповнення до нього; правила внутрішнього трудового розпорядку; номенклатура справ закладу; журнал реєстрації звернень громадян; журнал обліку виходу на роботу (прихід-відхід); вхідні документи; журнал реєстрації вихідних документів; документи про встановлення кваліфікації (протоколи, заяви, списки, характеристики, атестаційні листи); плани роботи бібліотеки за рік; текстові звіти роботи бібліотеки за рік; зведені текстові річні звіти по бібліотеках Донецької області (пояснювальна записка); річні статистичні звіти по бібліотеці; зведені річні статистичні звіти по бібліотеках донецької області; протоколи загальних зборів колективу працівників закладу; договори (меморандуми) про творчу співпрацю взаємодію, (співробітництво, тощо).

Отже, законодавче регулювання діяльності книгозбірень забезпечується низкою нормативно-правових актів, наказів, розпоряджень, кожен з яких має вагомий безпосередній вплив на формування, розвиток бібліотек та збереження бібліотечних фондів. Діяльність Донецької обласної бібліотеки для дітей на регіональному та локальному рівні забезпечується нормативно-правовими документами, кожний з яких визначає окремі аспекти діяльності установи та є обов'язковим для виконання.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ В ДИТЯЧИХ БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

2.1. Впровадження культурно-масових заходів: історія питання

Початком активізації соціокультурної діяльності бібліотек нашої країни стали 1920 роки, коли культурно-просвітницька робота бібліотеки була на першому місці і передбачала сприяння ліквідації неграмотності, підвищенню культурного і освітнього рівня населення. Масова робота, як одна із складових соціокультурної діяльності бібліотеки, була засобом формування стереотипів політичного мислення, впливу на зміст і характер читання. Основні її завдання і форми визначались соціальним статусом бібліотеки, необхідністю розширення кількості читачів [15].

В тридцяті роки спостерігається поява стійкого сприйняття бібліотеки як масового дозвіллевого закладу. Набувають поширення наступні форми: музичні бесіди, літературні екскурсії, вечори ударників, техвікторини, техгодини, обговорення книг, зустрічі з письменниками, ранки, виставки дитячих малюнків, ігрові форми: бібестафети, незвичайні подорожі, техпоходи. Розвиваються гуртки, клуби при бібліотеках: літературні, антирелігійні, географічні, самоосвіти, сільськогосподарські [67].

Починаючи з 30-х років XX століття отримала поширення пересувна бібліотека та носіння книг, які були спрямовані на організацію дозвілля населення. Станом на 1934 рік публічні бібліотеки складали 44 % від загальної кількості бібліотек. Проводилася серйозна робота з надання допомоги читачам в оволодінні науковими (переважно технічними та природничими) знаннями. Бібліотекарі складали тематичні покажчики та програми читання, розраховані на різні читацькі аудиторії. Але слід відзначити, що на кінець 1930-х років у

бібліотечній роботі в цілому спостерігався занепад, пов'язаний з репресіями проти багатьох відомих діячів культури, письменників, поетів. Кінець 1930-х років став періодом занепаду масової роботи бібліотек порівняно з попереднім десятиліттям [67].

У роки війни (1941-1945 рр.) корінним чином змінилися зміст та спрямованість дозвілєвої діяльності бібліотек. При бібліотеках та в клубах-читальнях створювалися воєнні куточки, в яких були зібрані плакати, наочні посібники, необхідна література, надавалися консультації і довідки з питань воєнного часу. В умовах воєнного часу створювалися бібліотечні пункти, пересувні бібліотеки та філіали при пунктах евакуації, у шпиталях, санітарних поїздах. Бібліотекарі допомагали збору речей для фронтовиків, в'язали теплі носки та рукавиці для воїнів, вишивали рушники та кисети для тютюну, читали в слух та писали на фронт листи тощо. Для поранених бійців у багатьох шпиталях систематично організовувалися лекції, політичні інформації, читацькі конференції, літературні вечори тощо.

У 1947 році виникло «Товариство з поширення політичних та наукових знань» (Товариство «Знання»). Згодом при бібліотеках почали відкриватися лекторії, де читалися як окремі лекції, так і цикли лекцій різної тематики. Великою популярністю користувалися лекції літературно-художнього змісту, з питань здорового способу життя, виховання дітей тощо.

Накопичення якісного досвіду організації масової роботи в бібліотечних установах, зростання освітнього та культурного рівнів читачів у 1940-1950-ті роки отримали розвиток рекомендаційні форми: тематичні вечори, читацькі конференції, бібліографічні огляди. Велике місце в діяльності бібліотек зайняла агітація і пропаганда, яка розкривала бібліотечні фонди, залучала людей до читання. Основними формами роботи того часу можна назвати: колективні обговорення книг, які найчастіше носили запрограмований характер і завершувались виробленням спільної думки щодо прочитаних творів; гуртки, вечори книг, читацькі конференції, які сприяли розвитку самоосвіти серед населення.

У 60-70-ті роки ХХ століття значно розширюється діяльність різноманітних любительських об'єднань при масових бібліотеках країни (любителів поезії, музики, театру, живопису, туризму, авторської пісні, кіно, фото тощо). При бібліотеках почали створюватися літературно-творчі об'єднання поетів-початківців. Новою тенденцією даного періоду став активний розвиток туризму. Члени туристичних клубів при бібліотеках допомагали в організації екскурсій, походів вихідного дня, змагань, турнірів, туристичних злетів. Почали відкриватися клуби авторської пісні. З 1970-х років почали активно створюватися клуби книголюбів. Члени Добровільного товариства любителів книги (1974 р.) влаштовували книжкові виставки, свята книги, зустрічі з письменниками, літературні конкурси, читацькі конференції, літературні диспути тощо.

Продовжує поповнюватись комплекс рекомендаційних форм з метою залучення уваги читачів до найбільш цінної в ідейному, науковому та художньому відношенні літератури.

У сімдесятих-вісімдесятих роках вводиться термін «масова робота бібліотеки». Широко застосовуються масово-освітні форми, які доповнювали систему політичної освіти, освіти дорослих та самоосвіти. Це уроки, суспільно-політичні читання, лекторії, декади, місячники, читацькі конференції по технічній, сільськогосподарській літературі, заочні читацькі конференції, усні журнали. Практикувались прийоми інформаційного характеру – перегляди літератури, бюлетені нових надходжень, огляди книг і періодики, Дні спеціаліста, Дні інформації. Під впливом засобів масової інформації, з появою аудіовізуальної техніки розповсюдились такі форми популяризації книги: читацько-телеглядацькі конференції, телепередачі про книги, музику, поезію. Більшість бібліотек співпрацюють з іншими культурними центрами міста, регіону. Виникають групи спілкування, клуби, гуртки за інтересами [202].

В сучасній професійній літературі зустрічається цілий ряд визначень масової роботи бібліотеки:

- масова робота – сукупність методів, форм, прийомів усного, наочного, аудіовізуального і комп'ютерного просування літератури в системі бібліотечного обслуговування [11];
- масова робота - сукупність форм і методів, усної і наочної пропаганди творів друку та інших документів серед читачів і населення [122].
- масова робота – система реалізації культурно – дозвіллевої діяльності бібліотек засобами бібліотечних заходів [122].

У 1970-ті роки посилення тоталітарного режиму, тиск адміністративної системи, гонитва за статистикою приводять до стандартизації та формалізації, зменшення творчої основи у сфері культурного дозвілля читачів бібліотеки. Посиленню одноманітності форм та методів роботи багато в чому сприяла централізація масових бібліотек, проведена у 1974-1978 рр. У ці роки при бібліотеках були відкриті народні університети культури, які проводили різноманітні заходи гуманітарного спрямування для усіх груп читачів. У означений період дозвіллева діяльність бібліотек обмежувалася камерними формами роботи: літературна вітальня, літературно-музичний та музично-художній салони, клуб-кафе та ін. Процес старіння населення викликав активізацію роботи з такою групою населення, як пенсіонери. Це виражалось в залученні людей похилого віку до клубної діяльності. У цей же час отримує розвиток організація сімейного дозвілля в умовах масової бібліотеки. Крім того, починають відкриватися бібліотеки сімейного читання, які також велику увагу приділяють дозвіллевій діяльності, об'єктом якої є читаюча родина. Головною метою родинних клубів було знайти заняття, цікаві як для дорослих, так і для дітей.

У 80-ті роки ХХ століття, у період перебудови, публічні бібліотеки стали зручним місцем для проведення різноманітних літературних та політичних дискусій. У цей час у СРСР почало з'являтися багато неформальних молодіжних об'єднань (рокери, панки, фанати спортивних клубів). Але вони не розглядали бібліотеки як місце проведення свого дозвілля.

У цей час завершилось організаційне і методичне оформлення клубів та інших любительських об'єднань при бібліотеках. Наприкінці сімдесятих – на початку вісімдесятих років були проведені теоретичні дослідження з масової роботи, вивчення ефективності окремих форм і методів керівництва читанням, проведено ряд соціологічних досліджень інтересів та запитів користувачів.

У 90-х рр. продовжувалось використання традиційних форм та методів з одночасною модернізацією методичних прийомів та шляхів їх реалізації, пов'язаних з відчутними трансформаціями суспільного життя. Масова робота дедалі тісніше пов'язується з оновленими уявленнями про завдання і мету діяльності бібліотек як найбільш доступних осередків змістовного дозвілля, центрів культури територіальної громади, застосуванням нових інформаційних технологій, формуванням творчих здібностей користувачів, відродженням, популяризацією і всебічною підтримкою національних, культурних традицій, забезпеченням духовних потреб населення. Масові форми роботи спрямовуються, передусім, на розвиток комунікативного середовища в бібліотеці, творчого та інтелектуального потенціалу громадян. Серед цих форм: діалогові, ігрові, рекламно-інформаційні, зокрема, інтерв'ю-бесіди, зустрічі у форматі «круглих столів», прес-конференції, зустрічі-діалоги, вечори-портрети, бенефіси користувачів, прем'єри книг, журналів, калейдоскопи, альманахи, трансляції на місцевих телеканалах і радіо, зустрічі з актуальною книгою, рольові ігри-обговорення, літературні студії, конкурси, літературні турніри, ток-шоу, конкурси-загадки, клуби веселих і кмітливих (КВК), «Поле чудес», «Щасливий випадок» та ін. Соціокультурна робота бібліотек представлена широким розмаїттям форм: диспути, читацькі конференції, презентації книги, усні журнали, вечори запитань і відповідей, години цікавих повідомлень, поетичні колажі, бібліоінформіни, бенефіси читачів, екологічні ігри, виставкові проекти, спільна діяльність бібліотек з музеями, архівами, видавництвами. Вибір змісту та форм масової роботи бібліотеки визначається її стратегією у провідних соціокультурних ситуаціях [53].

Сьогодні у діяльності бібліотек України нараховується більше двохсот форм організації культурного дозвілля, серед них значна частина - це масові виховні заходи. Соціокультурна робота бібліотек представлена широким розмаїттям форм: диспути, вечори запитань і відповідей, години цікавих повідомлень, поетичні колажі, бібліоінформіни, екологічні ігри, виставкові проєкти, спільна діяльність бібліотек з музеями, архівами, видавництвами.

Слід зазначити, що вибір форм та методів соціокультурної діяльності залежить від ряду факторів: сучасних тенденцій в освіті, культурі, мистецтві, мети та завдань бібліотеки, її умов та можливостей, вікових та психологічних особливостей читачів, гендерного підходу, досвіду бібліотечних працівників та інших. На сучасному етапі, важливо враховувати результати соціологічних досліджень, які проводять бібліотеки різних систем і відомств. Більшість опитаних респондентів висловлюють побажання щодо проведення конкретних масових заходів та поширення інформації про заходи, що відбуватимуться у бібліотеці. Рейтинг популярності форм масової роботи виглядає таким чином – зустрічі з цікавими людьми, тематичні вечори, театралізовані вистави, бесіди, ігри, вікторини. Важливою формою роботи бібліотеки респонденти-користувачі вважають діяльність клубів за інтересами та любительських об'єднань, що сприяють розвитку творчої самореалізації особистості. Серед тематичних спрямувань клубів за інтересами слід відзначити науково-пізнавальний, літературний, краєзнавчий, екологічний, історичний, естетичний, правовий напрямки. Читачі зацікавлені у створенні на базі бібліотек правових центрів, музеїв книги, ігрових кімнат.

Отже, весь інноваційний процес від аналізу інноваційної ситуації, усвідомлення потреби в змінах до впровадження інновації та отримання соціального ефекту. А найбільш вдалим за формою проведення заходами є ті, що проходять з використанням технічних засобів: телевізора, відео-, аудіо- та комп'ютерної техніки. Дослідивши історичний розвиток форм соціокультурної діяльності бібліотеки, можемо відзначити, що вони залежали від суспільно-

історичних обставин у той чи інший період. Багато з форм роботи бібліотеки, поширених у XX столітті, зберігають актуальність сьогодні.

2.2. Терміносистема інноваційних культурно-масових заходів

Глобальність змін у суспільстві спонукає представників різних галузей впроваджувати нові технології, визначати нові способи подолання суперечностей, шукати нові шляхи розвитку діяльності. Разом з новими технологіями у наше життя увійшло та міцно затвердилося поняття «інновація», українським аналогом якого є слово «нововведення». За частотою вживання на сьогодні це слово не знає собі рівних – всі говорять про інновації та інноваційні системи.

Найбільш відповідним сьогоденню представляється наступне визначення: «Інновація – це впроваджений зразок діяльності, продукції, послуг, що має якісною характеристикою абсолютну або відносну новизну; виходить за межі засвоєних традицій; виводить професійну діяльність на принципово поліпшений або якісно новий рівень» [61]. Нині багато організацій з різних галузей реорганізують власну діяльність, спираючись на інновації, як на засіб розвитку, тому в бібліотеках розпочався інноваційний рух, сутність якого є оновлення змісту й методів роботи та управління, що дозволило зробити прорив до нових технологій, нової якості бібліотечної справи.

Розглядаючи інновації у бібліотеці, слід мати на увазі, що це, насамперед, інновації соціально-культурного типу. Серед фахівців бібліотечно-інформаційної сфери побутують різні думки про значення та актуальність інновацій. Бібліотечні нововведення розуміють і як засіб поширення «передового бібліотечного досвіду» в рамках науково-методичної діяльності бібліотек, і як напрямок діяльності з пошуку нових шляхів функціонування та популяризації, розвитку та вдосконалення бібліотечної роботи, і як сучасний

засіб творчого зростання співробітників бібліотек. Істинність інновацій полягає в їх позитивному впливі на якість обслуговування користувачів.

Головним завданням бібліотек є популяризація книги і читання. Сьогодні в бібліотеках України, як і в інших країнах світу, спостерігається зниження інтересу до читання. Впровадження в практичну діяльність поруч з традиційними інноваційних форм масової роботи – запорука успіху та більшого залучення до бібліотеки нових користувачів.

Цікаві форми масової роботи, що використовуються в практиці окремих бібліотек України [62].

Айстопер (від англ. eye stopper – дослівно «той, що зупиняє очі») – поняття, яке використовується в рекламній справі. Це комунікативний рекламний і PR-елемент, основне призначення котрого – привертання уваги. Сильним айстопером вважають колір, особливо яскравий, оскільки саме колір предмета людське око розрізняє швидше за все. Крім того, використовують різноманітні нестандартні та/або смішні зображення людей, тварин тощо. У бібліотечній практиці айстопери – це об’єкти (живі й неживі), що привертають увагу користувачів. Їх, зокрема, використовують при оформленні книжкових виставок.

Авторитет імені – зустріч з особистістю.

Акорд літературний. Акорд – гармонійне поєднання кількох голосів або звуків. Стосовно бібліотечної справи – захід, присвячений кільком письменникам.

Акція – діяльність, спрямована на досягнення певної мети.

Арт-зустріч – зустріч творчими людьми-митцями

Арт-година – година мистецтва.

Асорті – захід з набором різноманітних тем, форм роботи.

Аукціон – це публічний продаж, у процесі якого речі отримує той, хто запропонує більшу плату. Методика проведення аукціону передбачає: представлення і показ аудиторії «товару», тобто стимулювання інтересу до нього; оголошення плати за «товар»; прийом перших «внесків-платежів»;

пропозицію ведучого збільшити «плату»; чітке дотримання умовного часу, відведеного для призначення нової «плати» (на рахунок один – два – три); вручення «товару» тому, хто останній «призначив ціну»; привітання «покупця», який придбав «товар». За тематикою аукціони бувають інтелектуальними, книжковими, літературними, аукціон знань, народної мудрості, кіноаукціон тощо.

Балаганчик – маленьке веселе дійство подібне по духу до народного свята.

Бібліобар – форма заходу, під час якого, у вигляді «частування», пропонуються різноманітні книги та/або періодичні видання. Користувачі можуть підійти до «барної стійки» і вибрати те, що їм до вподоби. Інколи відвідувачам, крім книжкового «частування», пропонують каву, чай, солодощі, фрукти.

Бібліографічна мозаїка – форма представлення довідково-бібліографічного апарату бібліотеки в цілому або ж певної групи бібліографічних матеріалів (бібліографічних покажчиків, путівників, списків, нарисів, оглядів, дайджестів тощо) у паперовій або електронній формах із метою популяризації їх як джерел ефективного пошуку інформації для користувачів бібліотеки.

Бібліографічний бієнале (від італ. *biennale* – дворічний) – виставка чи фестиваль бібліографічних та інформаційних ресурсів (традиційних та/або електронних), продукції та послуг бібліотеки, що проводиться один раз на два роки. Вони можуть бути тематичними (музейно-бібліографічні, художньо-бібліографічні, музично-бібліографічні та ін.). Виставки і фестивалі, котрі проходять раз на три роки, мають назву трієнале (від італ. *triennale* – трирічний).

Бібліотечний бульвар – захід, який проводиться на вулиці з метою реклами бібліотеки, книги, читання.

Бібліокараван – цикл виїзних заходів, виставок, оглядів тощо, зазвичай об'єднаних певною темою, що організовуються з метою представлення в різних

організаціях і установах. Спрямований на підвищення інтересу громади до бібліотечної інформації та послуг, популяризацію бібліотечних ресурсів з обраної теми. Програма бібліокаравану розробляється відповідно до його мети і завдань. Він може бути самостійною акцією, у рамках якої можливе проведення й інших заходів, або ж складовою частиною різних бібліотечних масових дійств.

Бібліокафе – форма заходу, побудованого на зразок кафе, де в меню замість страв подають книги (за авторами, тематикою), бібліографічну інформацію, відомості про міні-заходи. До «Бібліоменю» можуть входити «книги на будь-який смак: від невігядливих книжкових страв до найсмачніших і найвишуканіших», а також бібліофреш, бібліомікс та ін.

Бібліоквест – гра, яка поєднує спортивне орієнтування та розв’язання інтелектуальних завдань тощо. Для прикладу наведемо бібліоквест «Ключі розбійника». Щоб відкрити будь-яку скарбницю, потрібні ключі до неї. Але дістати їх нелегко. Ключі знаходяться в старого розбійника. Перед початком гри всі гравці сідають у коло. Ведучий - «розбійник» сідає в центр кола. Перед ним лежать три ключі. У розбійника на очах пов’язка. Гравці вибирають того, хто перший піде здобувати ключ. Для цього треба підійти нечутно навшипиньках до розбійника, забрати в нього один із ключів і повернутися на місце. Потім розбійник намагається відгадати, хто із гравців украв у нього ключ. Якщо гравців багато, то можна дати декілька спроб. Якщо він відгадує, то повертає собі ключ, якщо ні, то ключ залишається гравцям. Завдання гравців: якнайшвидше забрати в нього всі три ключі. Три ключі відкривають скарбничку, де лежить завдання-підказка до квесту. Інші підказки можуть бути прикріплені на певних книгах та предметах, діти повинні здогадатися, про яку книгу чи предмет іде мова, знайти їх і отримати наступне завдання. Остання точка квесту – приз.

Бібліокешинг (від англ. cache – схованка) – гра, суть якої полягає в пошуку книжкових скарбів, що можуть бути заховані як у приміщенні бібліотеки, так і поза її межами. Користувачі бібліотеки, котрі виконують роль

шукачів скарбів (можливе формування кількох груп, що змагаються між собою), використовуючи підказки (наприклад, записки) або/та відповідаючи на запитання чи виконуючи певні завдання, знаходять схованку за схованкою і, зрештою, дістаються до головного скарбу. Гра допомагає позитивно налаштуватися на спілкування, розвивати групову згуртованість, вміння визначати своє призначення у групі та знаходити вихід зі складних ситуацій.

Бібліомікс (від англ. *mix* – змішувати) – тематичний бібліографічний огляд, до якого включають різноманітні бібліотечні документи: книги, періодичні видання, відео-, кіно-, фоно-, фотодокументи, електронні видання, плакати, посилання на інформаційні ресурси тощо.

Бібліопікнік – акція, що найчастіше проводиться на свіжому повітрі в рамках літніх читань. Користувачам пропонують різноманітні книжкові «частування» з цікавими назвами (бутерброд «Книжковий», «Шашлик-Всезнайко», Арт-десерт тощо). Іноді бібліотечний пікнік організовують і в приміщенні бібліотеки, потурбувавшись про створення відповідної атмосфери.

Бібліотечний бульвар – захід, що проводиться на одній чи кількох вулицях населеного пункту з метою рекламування книги, бібліотеки і читання.

Бібліотечний десант – виїзна акція, котру організовують один чи кілька відділів бібліотеки для різних аудиторій, у різних закладах та установах (дитсадки, школи, парки та ін.). Мета – якомога більше розповісти про можливості бібліотеки, розкрити багатство її фонду, привабити нових користувачів.

Бібліотечний флешмоб (також книжковий флешмоб) найчастіше має на меті інформування населення про роль сучасної бібліотеки в суспільстві, про нові можливості, котрі відтепер надають модернізовані бібліотеки; заохочення до читання; привернення уваги до неповторності книги як носія інформації. Прикладом бібліотечного флешмобу є акція до Всеукраїнського дня бібліотек, на яку у вересні 2012 р. УБА запрошувала всіх охочих: у визначений день та час потрібно було прийти на вул. Хрещатик у Києві, відкрити улюблену

паперову чи електронну книжку і таким чином висловити свою підтримку читанню. Бібліотечні флешмоби проходять також у вигляді акцій, під час яких бібліотекарі виходять на вулиці міста з опитуванням, наприклад: «Чи знаєте Ви, де розміщується бібліотека?». Містяни відповідають на запитання, отримують інформацію про сучасні бібліотечні послуги, візитівки книгозбірні, символічні призи тощо. Дійство може мати театралізований характер.

Бібліотечний non-stop (від англ. non-stop – безперервний, безупинний) – формат проведення масового заходу, який триває 10–12 годин або впродовж усього дня чи навіть кількох днів), про що зазначається в його програмі. Захід може бути приурочено до якогось свята, проводитись у рамках Дня відкритих дверей тощо. При цьому бібліотека перетворюється на майданчик для відкритого інтерактивного спілкування з цікавими людьми (письменниками, видавцями, творчими молодіжними колективами та ін.).

Бібліотечний уїк-енд — відпочинок у бібліотеці. Це комплексний захід, для підготовки якого необхідно створити робочу групу, куди ввійдуть працівники бібліотеки, представники організацій, спільно з якими буде проводитися захід, читацький актив.

До програми уїк-енду можуть входити: зустрічі-бесіди з людьми різних професій; різноманітні літературні конкурси, ігри, вікторини; огляди літератури; бесіди-рекомендації; обговорення телепередач та цікавих книг; виставки літератури та виробів декоративно-прикладного мистецтва, екскурсії; засідання бібліотечних клубів. У програму дня добре було б включити такий захід, як фотографування на пам'ять.

Бібліотрансформер – це максимально повна фактографічна та бібліографічна інформація про об'єкт бібліографування, розміщена з використанням різних форм і засобів. Наприклад, бібліотрансформер, присвячений творчості того чи іншого письменника, може складатися з таких частин (модулів), як-от: книжкова закладка, інформаційна листівка, інформаційно-бібліографічний словничок, мультимедійний урок-презентація, біобібліографічний покажчик, відеовікторина та відеоурок. Практики

запевняють, що бібліотрансформер – це жива форма рекомендаційної бібліографії, котра дає широкі можливості для його використання, цілком або лише окремих модулів, і в індивідуальній, і в масовій роботі чи для створення на його основі власного інформаційно-бібліографічного продукту.

Бібліофорсаж – захід з вивчення правил вуличного руху.

Бібліофреш – (фреш, в перекладі з англ. означає свіжий) бібліографічний огляд книжкових новинок.

Бібліошопінг – (від англ. shopping – відвідування магазинів з метою придбання товарів) – форма масового заходу, під час якого один учасник, прорекламувавши книгу, пропонує іншому «придбати» її (тобто взяти в користування з бібліотечного фонду). Також бібліотекарі намагаються привернути увагу користувачів до книг за допомогою різних маркетингових прийомів (зокрема, використовують музику, світло, кольори, аромати), а при розміщенні «книжкових товарів» ураховують інтереси різних цільових груп.

Бібліошоу – розважальний бібліотечний захід постановочного характеру, що, як правило, проводиться перед публікою (реальними та/або потенційними користувачами бібліотеки) і розрахований на гучний зовнішній ефект.

Бебі-шоу – дитяче театралізоване свято

Брейн-ринг – проводиться як підсумкова гра-змагання після отриманих знань. Гра проводиться в кілька турів. Кількість команд може бути необмеженою.

Бенефіс читача. Бенефіс в перекладі з французької означає користь. Бенефіс читача дає бібліотеці певні дивіденди у вигляді підвищення престижу, створення відповідного іміджу. А головне – це активна популяризація бібліотеки та її фондів, залучення нових читачів. Налагодження доброзичливих взаємин з населенням та користувачами.

Бренд-автор-шоу – упізнаваний автор

Буктрейлер (від англ. booktrailer; book – книга, trailer – тягач, причіп) – це короткий відеоролик (тривалістю до 3 хв.) за мотивами книги, що є сучасною формою реклами книги, засобом її просування, заохочення до

читання. Основне його завдання – яскраво та образно розповісти про книгу, зацікавити, заінтригувати читача. Такі бібліотечні відеоролики знімаються як про сучасні книги, так і про ті, що стали літературною класикою.

Буккросинг (від англ. book – книга, crossing – рух) – рух книголюбів, що діють за принципом «прочитав – передай іншому». Вони цілеспрямовано залишають у спеціальних шафках (на поличках і т. ін.) в людних місцях (книгарні, кафе, вокзали, парки) прочитані книги, щоб інші могли їх почитати. Рух має свої правила. За таким обміном можна простежити в Інтернеті. Головна ідея – «відпустити» книжку в мандрівку світом (звільнити її), таким чином перетворюючи світ на відкриту бібліотеку.

Буккросинг зародився в Америці, після того як спеціаліст у галузі інтернет-технологій Р. Хорнбекер, дізнавшись у 2001 р. на одному із сайтів про циркулювання по всьому світові залишених фотоапаратів, вирішив повторити це із книгами. Він залишив 20 видань з пояснювальними написами у холі свого готелю, а через півроку на його сайті було зареєстровано вже 300 активістів, які «відпу-скали» свої книги у подорож. Згодом виникли буккросингові полиці, що розташовувалися в громадських місцях, молодіжних клубах, книгарнях, бібліотеках, кафе. Незабаром рух поширився Європою, згодом – у країнах СНД. До України буккросинг дійшов у 2005 р. Упродовж останніх років цей рух став ще популярнішим. За даними офіційного сайту буккросерів 21 квітня 2014 р. вперше відзначено Міжнародний день буккросингу.

Вернісаж – захід, присвячений художній творчості, що проводиться в урочистій обстановці, на якому присутні спеціально запрошені особи.

Вернісаж літературний – захід, присвячений ілюстраторам книг, що проводиться в урочистій обстановці

Варіації літературні. Одним з трактувань слова «варіації» тлумачний словник подає «видозміна основної музичної теми, мелодії або її супроводу», «музичний твір, в якому основна тема піддається різноманітним змінам». В бібліотечній формі варіації літературні – проведення заходу, зустрічі з письменниками в довільній формі.

Вечір – публічне вечірнє зібрання, на якому виконуються літературні, музичні та інші твори. Вечори в бібліотеці: бібліографічний, запитань і відповідей, загадковий, історичний, книги, краєзнавчий, відпочинку, пам'яті, поезії, гумору, аукціон, зустріч, дискусія, комплімент, портрет, посвята, реквієм, фантазія, елегія, комільфо-вечір (вечір гарних манер).

Вечірка – вечірнє зібрання, гулянка з частуванням у вузькому колі. Вечірка літературна (тертулія) – вишуканий, камерний вечір.

Вечірка світська – зустріч друзів, знайомих для спільного проведення часу, відпочинку в невимушеній обстановці.

Гойдалки дискусійні – обговорення двома командами якої-небудь проблеми, питання.

Глобус літературний – розповідь про письменників з різних країн

Діалог-огляд. Його рекомендується проводити для користувачів дорослого, середнього та старшого шкільного віку з метою більш поглибленого знайомства з проблемними статтями з газет і журналів однієї тематики. На відміну від бібліографічного огляду діалог-огляд проводять два учасники: бібліотекар та фахівець у цій галузі. Бібліотекар пропонує читачам статті із журналів, розкриває тему, проблему, авторську позицію. При цьому він звертається до свого співрозмовника із запитаннями: чи погоджується він з автором статті; яка його думка щодо питань, висвітлених автором. Співрозмовник відповідає на поставлені запитання, висловлює свій погляд, наводить приклади із повсякденного життя та досвіду роботи, підсумовує сказане.

Такий діалог-огляд гарно проводити з питань права, охорони здоров'я та психології підлітків, екології та історії рідного краю, запросивши на них фахівців. Ця форма роботи допоможе слухачам краще зрозуміти проблему, висвітлену в статтях, співвіднести її з місцевими умовами, виробити власну точку зору з даного питання. різних країн.

Дебати – це організований процес формулювання й захисту власних позицій стосовно певної проблеми двома чи більше учасниками. Мета дебатів –

всебічно розглянути й обговорити проблему. Для проведення дебатів спочатку формулюється певна проблема чи питання, приміром, «СНІД – це лихо чи провина людства?». Учасникам пропонується вибрати певну позицію щодо цієї проблеми. Далі вони впродовж певного часу формулюють аргументи на захист своєї позиції та обирають спікера, який виступатиме від імені групи. Спікери обмінюються промовами, після цього кожній із команд надається можливість спростувати аргументи опонентів. При організації дебатів важливо дотримуватися таких рекомендацій: – дозвольте учасникам обрати позицію на власний розсуд; – якщо в однієї позиції забагато прихильників, попросіть бажаючих відстоювати протилежну думку або стати суддями; – надайте учасникам час і можливість для вивчення проблеми, підготуйте для цього інформаційні матеріали; – поясніть правила проведення дебатів; – уважно стежте за тим, щоб ніхто не домінував, намагаючись виступити за рахунок часу іншого; – стежте за тим, щоб дебати не виходили за межі заданої теми; – по завершенні дебатів підбийте підсумки й поясніть, що аргументи обох сторін зробили рівноцінний внесок у з'ясування проблеми.

Дебют літературний – захід, на якому автор вперше представляє свою творчість.

Дежа-вю – невідоме про відомі, вже знані, читачі твори.

Ерудит-шоу – гра у формі вікторини, конкурсу знавців з різних предметів.

Естет-шоу – розважальна програма, присвячена мистецтву.

Етикет-клас – захід, присвячений правилам етикету.

Етюд бібліографічний – невеликий захід, присвячений якомусь окремому питанню бібліографії.

Інтерактивна виставка – виставка, яка містить інтерактивні експонати (елементи) і основною метою якої є залучення користувачів до її поповнення.

Інформаційний брифінг – сучасний спосіб спілкування з користувачами. У режимі прес-конференції можна не тільки відповідати на запитання користувачів стосовно пошуку інформації, а й проводити тематичні

консультації. Брифінги можуть бути як самостійним заходом, так і частиною різних бібліотечних форм роботи.

Інформ-дайджест – Дебют літературний – захід, на якому автор вперше представляє свою творчість.

Інформина – спеціально організований захід, що забезпечує інформування користувачів про зміст одного або групи видань, частіше як захоплююча інтелектуальна гра, яка розкриває і закріплює отримані знання учасників, частіше проводиться по закріпленню бібліотечно-бібліографічних знань. Інформаторами виступають читачі. Короткі інформаційні повідомлення присвячені окремим публікаціям журналу, альманаху, збірки.

Інформ-шоу. Шоу – видовище, вистава, чийсь дії, заходи, розраховані на привернення уваги. Дійство з музикою, з метою надання інформаційної допомоги користувачам в розважальній формі.

Інформаційний коктейль. Слово «коктейль» означає «суміш різноманітних напоїв». Суміш різноманітної інформації отримують користувачі під час відвідування бібліотеки. «Інформаційний коктейль» – це той вид діяльності, який сприяє поширенню бібліотечних новин серед користувачів.

Імідж-коктейль – зустріч з будь ким.

Інформаційний супермаркет – проєкт, мета якого – створення системи навігації в бібліотеці, максимально адаптованої до потреб користувачів для формування комфортного середовища.

Караван історій – захід, що складається з різних історій, пов'язаних з відомими людьми, історичними місцями, традиціями, подіями.

Каскад інформаційних повідомлень. «Каскад» у перекладі – стрімкий, невинний потік великої кількості чого-небудь, в нашому випадку – захід, на якоому подається інформація з періодичних видань з бурхливого потоку цікавих повідомлень.

Квест (від англ. quest – пошук, пошук пригод) – інтелектуально-динамічна гра, що поєднує спортивне орієнтування, розв'язування інтелектуальних завдань тощо. Основою гри зазвичай є послідовне виконання

заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями. Гра має тему, мету, певний алгоритм, якого потрібно дотримуватися. Наприклад, учасник, який виконав перше завдання, в результаті отримує підказку для виконання другого і т. д. Таку гру в бібліотеці називають бібліоквест. Вона може передбачати: відгадування загадок з історії бібліотеки, міста (села), літературних загадок, пошук цитат у книгах, пошук на полицях зазначених книг та багато інших цікавих завдань.

Вужче поняття – літературний квест (літературне квест-орієнтування). Це один із варіантів названої гри-пошуку, маршрут якої пов'язаний зазвичай із сюжетом і героями тих чи інших літературних творів. Тобто бібліоквест, літературний квест – це активні форми соціокультурної роботи, в яких закладено модель розвитку навичок інформаційної діяльності, а також формування позитивного емоційного ставлення до бібліотеки та процесу читання. Розрізняють традиційний квест та веб-квест. Веб-квест – гра або завдання, для виконання якого використовують інформаційні ресурси Інтернету.

Книжковий дрес-код – форма масового заходу, під час проведення якого презентують книги, котрі можна вважати обов'язковою складовою іміджу сучасної людини.

Книжковий (бібліотечний) фрімаркет (від англ. freemarket – безкоштовний магазин) – місце, де можна залишити прочитані чи безоплатно взяти залишені будь-ким книги. Мета – викликати зацікавленість до читання, розширити читацьке коло інтересів в умовах обмежених ресурсів для придбання книг. Книжковий фрімаркет у бібліотеці може бути як постійно діючим, так і організованим у формі окремого заходу. Фрімаркет виник у 1990-х рр. як місце, де можна залишити непотрібні речі чи обміняти їх на інші. Вперше такі акції почали проводити у США: люди, які переїжджали, виносили свої непотрібні речі до будинків та роздавали чи продавали за символічну плату тим, кому вони потрібні. Згодом фрімаркети з'явилися в Європі, потім – в Україні.

Круглий стіл – форма колективної дискусії, що дозволяє всебічно розглядати різні питання і виробляти спільні рішення.

Літературний аукціон. На бібліотечному аукціоні пропонується не майно, а книжки. Щоб «купити» книгу, треба розплатитися знаннями. Перемагає той, чия правильна відповідь на запропоноване питання буде останньою. Це ігрове змагання проходить з атрибутами звичайного аукціону. Головний аукціоніст має молоток і дзвінок. Перед оголошенням кожного запитання звучить дзвінок. Наприклад, пропонується назвати всі твори певного письменника. Гравці по черзі називають його твори. Після правильної відповіді аукціоніст рахує до трьох. Після рахунку 1, 2, 3 аукціоніст стукає молотком по столу, «закриваючи» ним відповідь. Той з гравців, хто останнім дасть відповідь, вважається переможцем і отримує право «купити», тобто право взяти в першу чергу книгу, яка користується особливим попитом серед читачів.

Літературні ігри – активні форми масової роботи бібліотеки з читачами, які в основному використовуються для дітей дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку. Ефективність ігрових технологій вимірюється підвищенням пізнавальної та емоційної активності читачів, їх попитом на літературу, більш глибоке і зацікавлене опрацювання та засвоєння матеріалу. Літературні ігри активізують читання школярів, стимулюють їх звертання до художньої, науково-пізнавальної, довідкової літератури, посилюють сприйняття та поглиблюють навички самостійної роботи з книгою.

Літературний диліжанс – це гра, яка проводиться у вигляді подорожі за творами окремого автора або групи авторів. В оформленні використовуються: квитки, фішки, сигнальні знаки, намальований на аркуші ватману маршрут з умовними зупинками. Платою за проїзд є відповіді читачів на літературні загадки. Всім, хто дасть їх правильно, видаються проїзні квитки, в яких вказано кінцевий пункт подорожі. Кількість загадок відповідає кількості учасників гри. Кожного разу ведучий оголошує зупинки, і ті «пасажери», які «їдуть» до цієї «станції», починають змагатися - хто першим піднімає сигнальний знак, той і

відповідає на запитання. За правильну відповідь гравці отримують фішки. Володар найбільшого числа фішок нагороджується призом.

Літературний лабіринт – літературна гра, яка проводиться в декілька турів. Кожний тур-подорож у різні жанри літературного світу: поезію, епічну прозу, фантастику, драматургію тощо.

За умовами гри готуються запитання на відповідну тему. Всі учасники по черзі дають відповіді на запитання. Відповідь є своєрідним ходом по лабіринту. На великому стенді-лабіринті ці ходи визначаються стрілками з номерами учасників. Першими вдало проходять лабіринт ті, хто дає правильну відповідь, вказуючи літературні джерела.

У грі можуть брати участь усі запрошені на захід, оскільки на кожний новий тур склад команд може поновлюватись; практикується також допомога залу для відповіді на складні запитання.

Літературне лото-гра-змагання для знавців літератури. Завдання для гравців пишуть на невеликих картках. Це – тексти з літературних творів. За стилем уривка та змістом гравці мають визначити, з якої книги ці рядки і хто їх автор. Назвавши автора та назву твору, гравець знаходить книгу на книжковій виставці, спеціально організованій для гри. На ній представлено як твори, уривки з яких склали тексти завдань, так і ті, що не мають відношення до гри. Беруть участь дві команди з однаковою кількістю гравців. Необхідно заготувати два ігрових поля, кількість клітинок на ігрових полях відповідає числу завдань та числу учасників у кожній команді. Гравці по черзі вибирають собі картки із завданнями і через хвилину повідомляють свій варіант відповіді, продемонструвавши книгу. Якщо відповідь вірна, гравець заштрихує одну клітинку свого поля. Виграє команда, яка першою заштрихує всі клітинки.

«Літня альтанка з книгою» – це новий підхід до вирішення актуальної проблеми активного та корисного читання дітей і підлітків влітку. Такі заходи дають можливість на свіжому повітрі, на килимках (майданчик перед бібліотекою) почитати дітям вголос кращі твори української, світової літератури та обговорити їх. Після прочитаного діти малюють свої враження на

папері та асфальті. Таку форму масових заходів можна активно використовувати під час літніх таборів відпочинку.

Майстер-клас – форма роботи, метою якої є передача досвіду, майстерності, вміння.

Марафон – цикл заходів, об'єднаних загальною тематикою.

Мозковий штурм – ефективний метод колективного обговорення, творчий пошук рішення проблеми, який здійснюється шляхом вільного вираження думки учасників і дозволяє використати свої інтелектуальні здібності. Структура: визначення проблеми, озвучення ідей, відбір ідей, розвиток рішення.

Мотиватор (мотиваційний постер) – вид наочної агітації, призначенням якого є створення відповідного настрою в навчальних закладах, на робочих місцях. Це поєднання зображення та тексту, що стимулює до дії, надихає на роботу над собою, на певні позитивні зміни у ставленні до світу та самого себе, змушує задуматися над важливими проблемами та поглянути на звичні речі з незвичного боку. Мотиватори використовуються в бібліотеках, щоб надихати на читання, стимулювати до відвідування бібліотечних установ.

Опен-ейри (відкрите повітря) – заходи, що проводяться на відкритому повітрі – на площах, в парках, скверах, інших місцях. В більшості, це заходи, до яких можна віднести дискотеки, концертні програми, які мають популярність серед молоді. Проведення таких заходів стало популярним і серед бібліотек як зарубіжжя, так і України. Вони мають зворотній зв'язок, привертають увагу громадськості, популяризуючи бібліотеку, сприяють зростанню її іміджу.

Пеленг – пошук нових літературних імен, читачів.

Подіум літературний – урочистий, величавий прохід по сцені учасників у яскравих костюмах, що демонструють кращі книги, літературних героїв, обкладинок книг.

Поетичний альбом – один з різновидів широко відомого і часто використовуваного бібліотеками усного журналу. Мета заходу – популяризація поетичного слова. Методика його проведення передбачає традиційні

«сторінки», участь ведучих, читців, любителів поезії, гостей-поетів (як професійних, так і аматорів), які познайомлять учасників заходу з власним творчим доробком. Однією із сторінок альбому неодмінно виступає книжкова виставка, перегляд чи бібліографічний огляд. Перехід від однієї «сторінки» до іншої позначається перегортанням реальних сторінок оформленого макета "поетичного альбому.

PR-кампанія – рекламна кампанія, що включає розробку і використання рекламних засобів згідно єдиної ідеї впливу на думку і ставлення громади до рекламованого продукту.

PRO – рух книги – рекламна кампанія з просування книги до читача.

Прес-калейдоскоп. Це – комплексна форма, що включає в себе декілька заходів (наприклад: виставку, диспут, вікторину чи конкурс, прес-конференцію чи бесіду за круглим столом і тощо). Усі заходи об'єднані єдиною метою, тематичним спрямуванням, предметом розгляду, колом учасників. Головна роль відводиться у прес-калейдоскопі періодичним виданням та публікаціям, вміщеним на їх сторінках.

Однією зі складових частин прес-калейдоскопу є прес-конференція. Ця форма роботи запозичена з журналістської практики і являє собою своєрідний вечір запитань та відповідей за визначеною темою. Цей захід потребує ретельної підготовки як бібліотекарів, так і користувачів.

Прес-кліпінг, або моніторинг преси, подає тематичну підбірку матеріалів, вибраних з періодичних видань у реальному часі, із багатьох джерел, за певною ознакою. Виставка-перегляд або підбірка нових надходжень влаштовуються, як правило, у читальному залі бібліотеки. Літературу групують за основними галузями знань і викладають на столах. Перегляд нових надходжень супроводжується усним бібліографічним оглядом найбільш цінних книг, який готує бібліограф (але можуть також залучатися працівники інших підрозділів, у т.ч. відділу комплектування і обробки).

Проект «Ніч у бібліотеці» – стає все далі популярнішим. Суть його – показати читачам бібліотеку такою, якою вони її ще не бачили. У напівтемряві

під таємничу музику, з одним лише ліхтарем, гостей зустрічають «сталкери» – провідники по темних коридорах і відділах, тобто бібліотекарі, розповідають цікаві (або містичні) історії з життя письменників. Читачі можуть відвідати книгосховище, ознайомитися з рідкісними і цінними книгами, відповідають на питання вікторини. У кожному відділі чи фойє передбачається своя програма. Потім всі збираються у читальному залі бібліотеки. Там для прикладу можна демонструвати фільми в дусі тематики проєкту, презентації книг і т. і. Насамкінець роздаються завдання, за якими учасники мають відшукати окремі слова зашифрованої фрази про бібліотеку чи книги. Зібрані ці слова складаються і відгадується фраза (наприклад, «Книга робить людину крилатою»). Все закінчується дружнім спілкуванням за чашкою чаю, фотографуються.

П'ять хвилин з мистецтвом – це цікава форма, яка дозволяє регулярно спілкуватися з музикою, поезією, живописом та іншими видами мистецтва.

Респект-зустріч – зустріч з авторитетною людиною.

Ретро-погляд – мандрівка у минуле.

Ринг ерудитів – гра, в якій дві команди одночасно відповідають на одне і те ж питання, причому якщо 1-й відповідає правильно, позбавляє суперника можливості відповісти на це ж питання. Перемагає команда, яка набрала більше очок.

Ринг літературний – гра-змагання двох команд на краще знання літературного твору, творчості письменників.

Ринг правовий – гра-змагання двох команд на краще знання права.

Спринт-конкурс – конкурс, проведений за короткий час, може бути частиною великого заходу.

Сторітелінг (від англ. storytelling – розповідання історій) – спосіб передавання інформації через розповідання історій. Професійним заняттям став у США в 1970-х рр., і сьогодні там діють такі організації, як Національна мережа сторітелінгу та Міжнародний центр сторітелінгу. Також у кінці 1970-х рр.

започатковано Гільдію сторітелерів Австралії. У 1993-му створено Товариство сторітейлінгу у Великобританії.

20 березня (починаючи з 2009 р.) відзначається Всесвітній день сторітелінгу. Сторітелінг використовують, щоби розважити, залучити або переконати співрозмовника (аудиторію). Сюжет будується таким чином, щоб зацікавити слухача, заволодіти його увагою та змусити повірити у краще; щоб за позитивним прикладом героя розповіді розв'язати певну проблему чи внутрішній конфлікт тощо. Сторітелінг ще називають перекладом подій у слова, зображення та звуки, часом з імпровізацією й перебільшенням. Його використовують у рекламі, кіно, коучингу, менеджменті, фандрейзингу, політиці тощо. Поєднуючи психологічні, управлінські та інші аспекти, сторітелінг дає можливість не тільки ефективно донести інформацію до людини (групи людей), а й мотивувати на вчинок, домогтися максимально високих результатів. Залежно від сфери використання сторітелінг поділяють на класичний (його ще називають соціальним або некомерційним) та комерційний. Новий напрям – цифровий сторітелінг, в якому мистецтво розповіді поєднується з використанням технічних засобів для відтворення графіки, тексту, аудіо - або відеозаписів, мелодій, котрі відповідають змісту історії. Застосовується сторітелінг і в роботі бібліотек. Практики бібліотечної справи зазначають, що саме з розвитком інформаційних технологій спілкування з реальними людьми в реальному часі подекуди стає просто розкішшю, мистецтвом, якого треба навчати і яке варто популяризувати в роботі бібліотеки. Це не повний перелік сучасних форм роботи та засобів, що використовують у своїй практиці бібліотеки. Ми дякуємо нашим колегам за їх напрацювання в цій сфері та просимо надсилати нам матеріали щодо зазначеної теми для публікації в журналі «Бібліотечна планета».

Сміх-тайм – захід до дня сміху.

Ток-шоу – на обговорення виноситься яке-небудь філософське питання (наприклад: що таке любов). Учасникам пропонується обговорити кілька життєвих ситуацій, розіграних сценками. Бібліотекар керує обговоренням.

Торг інформаційний – читачі розповідають.

Турнір ерудитів – командна ігрова форма, яка сприяє закріпленню отриманих читачами знань та вмінь.

Бібліотекарі спільно з учасниками визначають тему турніру, яка може бути з будь-якої галузі: на знання історії рідного краю, художньої літератури, правил етикету і т.д. Під час підготовки турніру шляхом бесід, оглядів літератури, організації книжкових виставок необхідно познайомити учасників з книгами, журналами, газетними публікаціями, що висвітлюють обрану тему.

Фант-вечір – новорічний святковий захід.

Феєрія – дійство пишного казкового змісту, чарівне видовище.

Флешмоб (також флеш-моб, флеш моб; від англ. flash mob; flash – спалах, mob – натовп) – заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або за допомогою інших сучасних засобів комунікації, під час якої велика кількість людей оперативно збирається в громадському місці, протягом декількох хвилин виконує узгоджені дії і потім швидко розходиться. Соціальне явище флешмобу окреслилося після того, як у жовтні 2002 р. вийшла книга соціолога Г. Рейнгольда «Розумний натовп: наступна соціальна революція» (Smart Mobs: The Next Social Revolution), в якій автор пророкував, що люди використовуватимуть нові комунікаційні цифрові технології (Інтернет, e-mail, стільникові телефони, смс) для самоорганізації в короткий термін часу. Перший флешмоб відбувся 17 червня 2003 р. у Нью-Йорку. В Україні зародження флешмобів проходило майже одночасно з такими само акціями, що й у США та Європі. Перший флешмоб у нашій країні відбувся 16 серпня 2003 р.

Флешбук – книжковий флешмоб в Інтернеті. Це може бути розміщення фрагментів текстів видань у соціальних мережах, створення там само уривків з улюблених книг, ознайомлення з ними друзів і передплатників сторінки з наведенням цитат, ілюстрацій, особистих думок та іншої інформації.

Формула успіху – зустріч з цікавою успішною людиною.

Чародій-вечір – вечір під Новий рік.

Ярмарок – захід, присвячений народним звичаям, святam з іграми, забавами, піснями; супроводжується виставкою-продажем демонстрованої продукції.

Донецька обласна бібліотека для дітей активно використовує у своїй діяльності більшість вищенаведених форм заходів, які запропоновані у методичних розробках.

Отже, задум та реалізація інноваційних заходів будуються на розумінні основної користі та зацікавленості читачів активним читанням та відвідуванням бібліотеки, отримуваної читачем при задоволенні його базової потреби. Саме вигода для користувача визначає основні характеристики (властивості) послуги, котра враховується під час її розробки.

2.3. Особливості впровадження інноваційних культурно-масових заходів

Бібліотечна інновація – це такі оригінальні нестандартні ідеї, методики, проекти, що виходять за межі традиційних форм і, головне, відповідають очікуванням користувачів. Бібліотечні нововведення розуміють і як засіб поширення «передового бібліотечного досвіду» в рамках науково-методичної діяльності бібліотек, і як напрямок діяльності з пошуку нових шляхів функціонування, розвитку та вдосконалення бібліотечної роботи і як сучасний засіб творчого зростання співробітників бібліотек. Істинність інновацій полягає в їх позитивному впливі на якість обслуговування користувачів [63, с.3.]

Головним завданням кожної бібліотеки завжди було популяризувати книги і читання. На жаль, сьогодні спостерігається зниження активної промоції книги. Впровадження в практичну діяльність поруч з традиційними інноваційними формами діяльності - запорука позитивного іміджу та подальшого успіху бібліотечного простору на шляху до залучення нових користувачів.

Звертається увага і на законодавчі ініціативи з боку Міністерства культури України та інших відповідних структур для забезпечення

децентралізації повноважень і побудови ефективної моделі управління у сферах, віднесених до компетенції відомства. Відзначається необхідність розширення соціально-комунікаційної сфери діяльності бібліотечних інституцій, трансформації бібліотечно-інформаційного середовища, завдяки широким впровадженням у практику бібліотечної діяльності інтернет-технологій.

Сучасні бібліотеки, як інформаційні, культурні, освітні заклади активно сприймають і реагують на нові тенденції в житті держави. Постійно проводиться роз'яснювальна робота серед населення щодо введення реформаторських змін у суспільстві.

Багато питань виникає й щодо того, яким має бути формат роботи бібліотек. Адже, зважаючи на вимоги сьогодення, заклад повинен бути не просто місцем, де видають книги, а перетворитися на сучасний культурний простір, стати безпечним майданчиком для спілкування, проведення цікавих інтерактивних заходів, зустрічей з цікавими людьми.

Важливі напрями діяльності – надання інформаційних послуг, написання проєктів, участь у різних програмах і конкурсах. Можливостей для розвитку може бути надзвичайно багато.

Зміни в суспільстві зумовлюють розширювати спектр послуг усіх культурних інституцій. Вимоги часу вказують на необхідність морального оновлення культурних закладів, перегляд їхнього функціонального навантаження. Як наголошують фахівці, бібліотека має стати місцем, що об'єднує мешканців територіальних громад, як центр суспільного життя, культури, дозвілля та творчості. Сучасна бібліотека має перейти до формату роботи інформаційно-культурних центрів для громади. У свою чергу, нові завдання книгозбірні здатні будуть виконувати, розширюючи інформаційно-технічний формат. Без сумніву, бібліотеки повинні стати новим форматом установи, в якій реалізується дещо новий світогляд.

Основними формами роботи такої бібліотеки є не тільки функції накопичення та збереження, але й заходи, що сприяють успішній соціалізації

читачів. З цією метою бібліотека по-новому організує свій простір, виробляє інші ціннісні уявлення і норми поведінки всередині бібліотеки, активізує різноманітні засоби комунікацій і організує всі види діяльності таким чином, щоб вони сприяли подоланню бар'єрів комунікації та залучення читача в активну взаємодію з оточуючими людьми.

Сучасні бібліотеки мають стати відкритим простором для освіти, спілкування і дозвілля, щоб кожний користувач відчув себе учасником живого творчого процесу. А також створити комфортні умови для читачів, атмосфери неформального спілкування за рахунок значного зниження рівня офіційності та збільшення ступеня довіри у взаємовідносинах.

За рахунок розширення сфери бібліотечного спілкування, підвищення його якості бібліотека зможе підняти свій соціальний престиж, створити привабливий образ для реальних і потенційних користувачів. Бібліотекарі все активніше переходять на новий рівень спілкування з користувачами, використовуючи ті форми роботи, які найкраще відповідають цьому завданню. Форми і методи спілкування: індивідуальні, групові і масові форми у процесі бібліотечно-інформаційної діяльності, екскурсії, організація в бібліотеках віталень, салонів, клубів тощо.

У сучасній бібліотеці відбувається активне освоєння бібліотекарями комунікативних, ігрових, креативних, розвиваючих технологій бібліотечної діяльності. Більшість інноваційних форм прийшли в бібліотеку з інших галузей культури: бенефіси, прем'єри книг – з театральної практики; дні сімейного відпочинку, конкурси – з клубної, під очевидним впливом телебачення – хіт-паради книг, книжкові аукціони, літературні ринги тощо. Години спілкування, години роздумів, конкурси, бесіди-діалоги, вечори-зустрічі, інтелектуальні ігри, прес-діалоги – ці та інші форми бібліотечних заходів допомагають бібліотекам налагодити ефективне спілкування з різними категоріями користувачів, створити в бібліотеці комфортне інформаційно-комунікаційно-дозвілське середовище.

Крім цього, у зв'язку з розширенням сфери бібліотечної діяльності в мережевому середовищі зростає значущість комп'ютерно-опосередкованого, віртуального спілкування – багаторівневого процесу взаємодії віддаленого користувача і бібліотекаря. Форми віртуального спілкування включають телеконференції та інший обмін текстовими повідомленнями, чати, електронну пошту, відеоконференції, спілкування користувача з електронним каталогом, спілкування з віддаленим користувачем тощо.

Пріоритетні напрямки роботи бібліотеки обумовлюються впровадженням новітніх технологій, створенням власних інформаційних продуктів і послуг, оскільки головним критерієм оцінки діяльності бібліотеки є рівень організації інформаційних ресурсів. Використання новітніх інформаційних технологій додають бібліотекам привабливості для користувачів «цифрового покоління» через організацію доступу до читання електронних книг і журналів.

У молодих людей переважно прагматичний підхід до користування бібліотекою. Завдання бібліотекарів – презентувати альтернативні форми проведення вільного часу. Найбільш цікавими для цієї вікової категорії є активні форми і методи: зустрічі з цікавими людьми (письменниками, поетами, художниками, музикантами, кумирами молоді), диспути, дискусії, презентації, турніри, конкурси, ігри, квести, а також заходи із залученням електронного ресурсу та інформаційних технологій – конкурси веб-сайтів, слайд-шоу, відеокліпів та інш. У такій роботі слід говорити з молоддю на доступній їм мові. Блоги, коментарі, теги, сторінки у соціальних мережах Facebook, YouTube, Twitter, Google +, Instagram, - технології, що дозволяють привернути увагу до бібліотеки, яка має бути в центрі подій, важливих і цікавих користувачам, залучити їх у спільну діяльність.

Сучасна бібліотека, на думку Л. Лупіка – «адаптивна багатофункціональна, відкрита культурно-цивілізаційна інституція. У сучасних умовах, коли до традиційних книжкових фондів нині додалися електронні та мультимедійні ресурси, коли пріоритетним джерелом інформації у суспільстві став Інтернет і взяв на себе частину функцій бібліотеки, її традиційна роль має

змінитися. Але вся діяльність бібліотечних установ повинна бути підпорядкована одній загальній та глобальній меті – оптимальному культурно-інформаційному забезпеченню життєдіяльності суспільства в цілому і кожного читача окремо» [94].

Жодна організація не може розвиватися без постійного удосконалення різних сторін своєї діяльності – надання нових послуг чи продукції, використання новітніх технологій, оновлення методів управління діяльністю та персоналом, тобто впровадження інновацій. Інноваційна діяльність – необхідний елемент розвитку: без неї бібліотекам неможливо залишатися соціально значимими організаціями, надавати конкурентоспроможні послуги. Бібліотеки постійно працюють над удосконаленням усіх напрямків бібліотечної діяльності, застосовуючи на практиці досягнення науки, широко використовуючи стратегічне планування, маркетинг та проєктну діяльність, розвиваючи комунікації та фандрайзинг, проводячи самостійні дослідження та підлаштовуючись до суспільних потреб.

В умовах постійної зміни актуальних послуг, тих функцій, які традиційно виконувала бібліотека у суспільстві, вже недостатньо і все більше зростає роль бібліотеки як провідника у світі інформації, як установи, яка не тільки видає книги на руки, але і може доставити їх безпосередньо до місця роботи, навчання, проживання, відпочинку, лікування. Тому бібліотечний сервіс повинен спрямовуватись сьогодні на створення оптимальних форм і умов обслуговування, які забезпечують:

- наближення до користувачів (позастаціонарної форми);
- комфортність обслуговування, зручність користування бібліотекою (мультимедіасервіси, мобільне реагування на запити читачів, надання послуг, адекватних їх очікуванням і потребам);
- довідково – орієнтаційну функцію (довідки за телефоном, E-mail, віртуальні довідки для віддалених користувачів);
- рекламу бібліотеки і бібліотечних послуг через мас-медіа (бібліотечні теле-радіопередачі, прямі ефіри, репортажі з місць і т.д).

Ефективне використання інновацій – це складне професійне завдання бібліотечної спільноти. Інноваційні підходи до реалізації поставлених завдань вимагають наявності у бібліотечних фахівців знань, умінь і навичок, що сприяють організації, управлінню та здійсненню діяльності. Будь-який бібліотечний фахівець повинен розуміти зміст інноваційних процесів, знати світовий рівень розвитку бібліотечно-інформаційної науки, техніки і технологій, вміти відслідковувати тенденції їх розвитку, володіти навичками інноваційного проєктування. Коли інновація усвідомлена та впроваджена – вона стає загальним надбанням. Істинність інновацій полягає в їх позитивному впливі на якість обслуговування користувачів.

Бібліотеки володіють самим перспективним і щодня обновлюваним ресурсом – інформацією. Інформація як фактор і ресурс сталого розвитку цінується за свій зміст та можливість багаторазово відтворюватися. Ці особливості інформації реалізуються за допомогою матеріальних інформаційних засобів, техніки та інформаційної технології. Нова концепція розвитку суспільства підвищує значення і соціальний статус бібліотек у забезпеченні доступу до знань людства. У цих умовах бібліотека стає інформаційним «ядром» регіону або зони обслуговування і найбільш демократичним джерелом доступу до інформаційних ресурсів.

Найважливішим питанням інноваційної роботи в бібліотеці є використання нових ідей. Необхідно встановити, на які інноваційні ідеї існує реальний попит, на що потрібно спрямувати інноваційні форми роботи в першу чергу і які результати позитивно вплинуть на розвиток бібліотеки в найближчому майбутньому.

Перетворення інноваційної ідеї в реальний об'єкт змін є складним багатоетапним процесом. Його основні етапи, підкреслюють специфіку їх використання до бібліотечної діяльності.

Інноваційний процес починається з усвідомлення необхідності змін і формувань образу бажаного нововведення, цілей, завдань необхідних змін. На цьому етапі усвідомлюється, що саме необхідно змінити в бібліотеці для того,

щоб її функціонування було максимально ефективним і стійким по відношенню до зростаючому зовнішньому впливу . Цей етап включає в себе визначення потреби в інновації; формування «портфелю» вимог користувачів; пошук ідеї нової послуги, відповідаючої вимогам. Результатом є визначення інноваційної ідеї та шляхів її реалізації в бібліотеці.

Пошук та вибір нових ідей повинен здійснюватися в умовах великої кількості варіантів. При тому, чим більша кількість варіантів, тим більш обґрунтований результат вибору. Запропоновані такі етапи вибору та реалізації інноваційних послуг (інноваційний цикл).

На першому етапі визначається, що, за чим, за рахунок чого та в якій послідовності буде підлягати змінам.

На другому етапі реалізації інноваційного циклу важливо визначити чи є необхідність в інновації, знайти необхідні інновації, провести відбір вже готових інноваційних рішень придатних до використання, оцінити можливість їх запозичення та адаптації до конкретних умов. У разі, коли пошук виявився непродуктивним, та готових розробок, придатних для впровадження не знайдено, мова піде про наступний етап інноваційної діяльності – створення інновації власними силами або з використанням допомоги партнерів.

На третьому етапі формулюється інноваційний запит, що відображає інноваційну потребу, аспекти та ознаки майбутніх змін, дозволяючи розробити інновацію. Вибір місця розробки залежить від інноваційного потенціалу бібліотеки, її кадрового забезпечення, матеріально-технічних та фінансових ресурсів.

На четвертому етапі здійснюється організація пробних послуг. Кінцева мета полягає в тому, щоб визначити всі нюанси впровадження інновації, підготувати інформаційну базу для здійснення нововведення та перетворення його на інновацію.

На п'ятому кінцевому етапі відбувається головне – використання нововведення, усвідомлення нових інноваційних потреб. Цей етап пов'язаний з організацією активного впровадження інноваційних культурно-масових

заходів. Цьому передуює попередня підготовка користувачів, вона полягає в інформуванні користувачів про намір бібліотечного простору по впровадженню нових послуг.

Є потреба правильно подати інформацію читачеві та знайти неординарні, інноваційні підходи до організації роботи бібліотек? В авангарді світової бібліотечної автоматизації та комп'ютеризації, розвиток яких впливає на впровадження нових форм роботи з користувачами, протягом останніх десятиліть перебувають американські бібліотеки.

Бібліотеки США упродовж усієї історії їх існування практично безупинно ініціювали інноваційний процес, під впливом різних факторів відбувалося формування і становлення різних типів бібліотек, серед яких особливе місце посідали бібліотеки університетів і коледжів. Характерними ознаками їх розвитку було те, що вони розпочали досліджувати природу, роль і мету бібліотеки як соціального інституту на загальній освітній сцені. Бібліотечні стандарти, етичні норми й освіта бібліотекарів – усе це серйозно обговорювалося як на загальних, так і на спеціальних бібліотечних конференціях. Необхідність розширення послуги в умовах скорочення бюджету спонукала до пошуків нових і ефективніших шляхів роботи з користувачами, надання їм якісних бібліотечних послуг.

У США бібліотеки пропонують послуги, які в нашій свідомості з бібліотекою поки що, на жаль, мало пов'язані. Наприклад, крім надання доступу до мережі Інтернет, що, звичайно, практикується і в Україні, існує такий незвичний для нас вид послуг, як допомога у заповненні онлайн-форм для людей, які шукають роботу тощо. Саме завдяки впровадженню в роботу бібліотек подібних послуг та нових сервісів книгозбірні не втрачають своєї популярності. До речі, на це вказували і викладачі Школи бібліотечного менеджменту Університету Емпорії (Канзас, США) під час візиту в Україну з метою знайомства з досвідом роботи українських книгозбірень [213, с. 38.].

Ставлення до громадської думки, до думки читачів, студентів – особливе в американських бібліотеках. Наприклад, у бібліотеці університету Норт-

Вестерн є так званий «Містичний відділ». Насправді це відділ з аналізу думки користувачів щодо ресурсів та послуг бібліотеки. Студенти з радістю діляться своїми думками щодо поліпшення бібліотечних сервісів. Бібліотека аналізує ці думки та намагається втілити їх у реальність. Студентів називають громадянами не випадково, адже усі вони мають свої права та обов'язки в університеті. Гасло цієї бібліотеки: «Ваш пошук починається тут».

Американські академічні бібліотеки позиціонують себе як сучасні інформаційно-консультаційні центри, що допомагають студентам не лише в їхніх дослідженнях та навчанні, а й ознайомлюють з університетськими містечками і студентським життям. «Бібліотека університету Норт-Вестерн є найкращим пошуковим механізмом для студентів цього навчального закладу» - саме такий вислів надруковано на буклеті бібліотеки [212, с.51.].

Активно впроваджують інноваційні ідеї та інтелектуальні продукти (послуги) і бібліотеки Німеччини. Кельнська міська бібліотека вже давно відома на всю Німеччину своїми вдалими ідеями. У бібліотеці керівництвом застосовуються різні підходи до управління змінами та у ході реалізації нововведень надається допомога, щоб перебороти страхи у співробітників, серед яких, на відміну від українських бібліотек, багато молоді. Саме інноваційні пропозиції з працевлаштування є привабливими для молоді, оскільки вони отримують змогу навчатись і знайомитись з різними новинками. Кожен співробітник розуміє, що він особисто сприяє успіху книгозбірні.

Наприклад, у міській бібліотеці Мюнхена на першому поверсі встановлений книжковий стелаж у вигляді торта, а виставка так і називається «Торт бестселерів», на якій представлені книги-бестселери згідно з рейтингом журналу «Шпігель». Відразу після того як списки з'являються в щотижневих журналах або в щоденних національних газетах, бібліотеки закупають ці бестселери і роблять їх в максимально короткий термін доступними для своїх користувачів [143].

У багатьох німецьких публічних бібліотеках проводяться Дні креативу (третя роль бібліотеки – це бібліотека як місце натхнення та дозвілля), тому

бібліотекарі створюють максимально комфортні умови для своїх читачів: у читальних залах є автомат з кавою, зручні меблі та ін. Завдяки цьому читач відчуває себе комфортно.

Всі книгозбірні Швеції, різних типів і видів, відкриті для бажаючих, навіть бібліотека уряду. Багато бібліотек відкриті 7 днів на тиждень, тобто і в неділю. Записатися у шведську бібліотеку на літо можуть іноземні туристи - всі, у кого є посвідчення особи з фотографією.

Сьогоднішня шведська бібліотека досить відрізняється від тієї, що була навіть 15-20 років тому. Всі процеси роботи автоматизовані. Читач має єдиний читачий квиток і може користуватися будь-якою бібліотекою. У даний час згідно з дослідженнями, бібліотеки пропонують своїм читачам через Інтернет 92-93 % інформації, і тільки 7-8 % зберігається в бібліотеках на паперових носіях. Активно впроваджуються у практику роботи бібліотек відеолекторії, електронні виставки, інтерактивні форми – поліфонічні мозаїки нової літератури, періодичних видань, фанклуби, дефіле, бліц-інтерв'ю, «кашпо» запитань тощо. Масові заходи в бібліотеках проводяться постійно, запрошуються автори книг, організовуються різноманітні лекції і дискусії з актуальних проблем, влаштовуються фестивалі, свята тощо. Щоправда, на ці заходи урядом чи благодійними фондами виділяються додаткові кошти. Функції бібліотеки дуже різноманітні: розвиток бібліотечної системи, підтримка вищої освіти, матеріальне заохочення, стимуляція нових форм і методів роботи. [133, с. 41.]

У Стокгольмі будівлі мають символічне значення. Наприклад, університетська книгозбірня має форму корабля, на борту якого є книги – джерела знання, і прямує цей корабель в океан інформації. Бібліотека оснащена найсучаснішою технікою і має всі можливості для надання ефективної допомоги користувачам в отриманні будь-якої інформації. Зелені куточки, м'які меблі, мінімум заборон – все це робить бібліотеку дуже привабливою. У розпал навчального року в черзі тільки, щоб зайти в бібліотеку, стоять понад 200 осіб! Це говорить про помилковість думки, що з появою Інтернету і провадженням

комп'ютеризації зменшується кількість читачів у бібліотеці. До речі, не лише академічні бібліотеки користуються великим попитом, але й спеціальні, національні тощо. Від моменту відкриття і до пізнього вечора сюди йдуть читачі: різної статі, різного віку, різного походження. [133, с. 44.]

Що передусім упадає у вічі при відвідуванні бібліотек Данії, то це велелюдність. У місті Орхус, населення якого становить 303 тисячі, 60 % громадян є користувачами бібліотек. Рівень видачі сягає 13,5 документа на душу населення. Це найбільший показник популярності бібліотек серед населення у світі. Для порівняння, київськими публічними бібліотеками користується 17 % киян [133, с. 44]. Звичайно, серед складових успіху данських бібліотек - державна політика в галузі бібліотечної справи, значне муніципальне фінансування, високий технічний рівень бібліотечного обслуговування і постійна турбота про користувача. Національний уряд надає фінансування у вигляді блокових грантів для кожного муніципалітету. Місцева влада може лише висловити свою думку з приводу роботи бібліотек, але не має права втручатися в їх діяльність. Бібліотека використовує свій річний бюджет так, як вважає доречним. Це надає бібліотекам гнучкості у витратах, у прийнятті рішень щодо придбання документів, визначенні кількості персоналу і режиму роботи.

Книгозбірні Данії досить активно займаються проектною діяльністю, яка спрямована на впровадження інноваційних технологій з метою створення нових видів послуг для користувачів. Наприклад, «Трансформаційна лабораторія» - проєкт, який змінив саме уявлення про бібліотеку. У центрі читацької зони проводяться експерименти. Кожні 5-6 місяців простір її змінюється, наповнюється новим тематичним змістом. Для розробки і впровадження проєктів лабораторії активно залучаються читачі бібліотеки, яким дають можливість самореалізовуватися. Такими спільними творчими проєктами вже стали імпровізований сквер, музична студія, літературне кафе.

Наприклад, читацька зона трансформована в «Кімнату новин», яка облаштована сучасним технологічним обладнанням: інформаційною колоною,

плазмовими панелями, сенсорними моніторами, які дозволяють зробити послуги бібліотеки більш інформативними, видимими і доступними. Щоб привернути увагу користувачів, було розроблено інформаційну галерею, на дисплеях у читацькій зоні дають постійно оновлювану інформацію для відвідувачів.

Сьогодні публічні бібліотеки Данії є «бібліотеками без бар'єрів», сучасними соціокультурними центрами громади. Вражають не тільки площі приміщень бібліотек, але й організація бібліотечного простору. Максимум зручності й комфорту для користувачів будь-якого віку і мінімум формалізму в обслуговуванні. Безкоштовний єдиний електронний читацький квиток, автомати самообслуговування, що проводять автоматичну реєстрацію при поверненні чи видачі документа, зчитуючи його код і код читацького квитка, автоматична стрічка-конвеєр, що сортує повернені книги за галузями знань (у головній публічній бібліотеці м. Орхус), багато книг, музичних записів і фільмів, багато іграшок і великі площі для ігор дітей, сервісні центри «Сітізен-сервіс», де можна отримати відповідь на будь-яке запитання стосовно життя міста, отримати паспорт, права водія, зареєструватися. "Сітізен-сервіси" ввійшли в структуру публічних бібліотек завдяки проведеному муніципалітетом вивченню думки населення щодо розміщення сервісних центрів саме в бібліотеках.

Якщо місто порівняти з живим організмом, то бібліотека – мозок міста, або «третє місце» (цю назву вжив відомий філософ XX сторіччя Рей Олденбург) – тобто, це простір, де людина бажає побути після роботи і дому, це простір між ними [133, с. 44.].

У роботі з читачами в польських бібліотеках є також чимало спільного з нашою діяльністю. Це й чисельні заходи для дітей та батьків, групові заняття в мультицентрі, програми «Бібліотека на пленері» – заходи за межами бібліотеки та багато іншого. Дуже популярні у польських колег нічні бібліотечні акції та заходи – «Ніч чарівниць», «Ніч з Гаррі Поттером», «Ніч детективів» тощо.

Ведеться активна проєктна діяльність, завдяки перемозі в конкурсі проєктів фундації Бертельсмана у Вроцлаві відкриті знамениті мультицентри. Особливо цікавий проєкт «На добрий початок»: кожен новонароджений вроцлавянин ще в пологовому будинку стає читачем бібліотеки (молодій мамі видається спеціальний інформаційний пакет з читацьким квитком для малюка, першою книжкою та порадами для батьків). Ще один проєкт, який робить бібліотеку популярною, – ініціатива «Культурна облігація». Власник читацького квитка бібліотеки має знижки (від 5 до 40%) в 77 установах міста – партнерах бібліотеки: театрах, книгарнях, видавництвах, зоопарку, кінопалаці, спортивних комплексах, аквапарку, магазинах, піцеріях і кав'ярнях. Як не любити таку бібліотеку!

Взагалі, тут діє багато проєктів, один з яких – електронний автобус, який їздить територією воєводства. За його допомогою працівники читалень невеликих містечок і сіл мають можливість навчатися й надавати послуги мешканцям цих населених пунктів. Кожна бібліотека має локальну мережу між своїми комп'ютерами, а також безплатний для читачів вихід в Інтернет.

Отже, досвід бібліотек зарубіжних країн цікавий з огляду на необхідність впровадження нових форм обслуговування читачів, підвищення якості надаваних послуг, а також подальшого пошуку неординарних, інноваційних підходів до організації роботи бібліотек. А нові впровадження в практику роботи, сприяють покращенню якості обслуговування користувачів, створенню комфортних умов для якісного задоволення читацьких запитів, та забезпеченню розумного балансу між необхідністю інновацій і збереженням класичних бібліотечних традицій.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННІВАЦІЙНИХ КУЛЬТУРНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСНІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДЛЯ

3.1. Історія становлення Донецької обласної бібліотеки для дітей

У теперішній час бібліотеки переживають переломний етап розвитку, це час, коли їх сучасний стан кардинально відрізняється від минулого, а майбутнє досить невизначене. У кожної людини невизначеність її майбутнього викликає хвилювання, турботу, але разом з тим і дає шанс вибору найбільш вдалого, оптимального варіанту свого майбутнього, виходячи із наявних можливостей та з урахуванням умов, в яких їй доводиться жити і діяти. Так само стається і з трансформацією бібліотечного простору.

Сучасні бібліотеки постійно шукають шляхи реалізації своїх функцій в ситуації, коли постійне збільшення швидкості всіх економічних і соціальних процесів поєднується з трансформуючими традиціями і постійними інноваціями як культурної сфери так і бібліотечного середовища. Розвиток бібліотек відбувається відповідно нових вимог і запитів соціуму та здійснюється за створення власних інформаційних ресурсів в мережі Інтернет.

Бібліотеки перестають бути книгосховищами або звичними читальнями, а впевнено крокують в ногу з часом та перетворюються на простір комунікаційного та інформаційно - культурного розвитку, міні-кінотеатри та безпечне місце для проведення корисного дозвілля.

Комунальний заклад культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» відновив діяльність на території підконтрольній українській владі в м. Маріуполь на базі Центральної дитячої бібліотеки, яка є найстарішою дитячою бібліотекою м. Маріуполя. Маріупольська Центральна дитяча бібліотека була заснована у 1930 році. На жаль, архівні матеріали, які б більш детально розповіли про бібліотеку, не збереглися. Відомо, що під час Другої світової війни частина архівів була вивезена до Ленінграду, решта була спалена

нацистськими окупантами. Був спалений і весь книжковий фонд бібліотеки. Немає даних і про бібліотекарів, що працювали в ті далекі роки. Відомо лише одне ім'я: бібліотекарка Лідія Павлова, 1922 року народження, безпартійна. В 1942 році за переховування радянських військовополонених Лідія Павлова була розстріляна.

З 1943 року Центральна міська дитяча бібліотека ім. М. Горького святкувала свій день народження 19 грудня, адже саме в цей день, 19 грудня 1943 року – рівно через 100 днів після визволення міста від німецько-фашистських загарбників, бібліотека гостинно відкрила свої двері та прийняла перших відвідувачів.

У лютому 1976 року дитячі бібліотеки м. Жданов (з 1989 р. знову Маріуполь) були об'єднані в централізовану бібліотечну систему для дітей. Методичним центром для дитячих бібліотек міста стала Центральна дитяча бібліотека ім. М. Горького (у 2016 році була перейменована в Центральну дитячу бібліотеку). Центральна дитяча бібліотека для дітей м. Маріуполя займалась обслуговуванням користувачів до 1 квітня 2019 року.

2018 рік - Комунальний заклад культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» (далі - ДОБД) розпочала свою діяльність на підконтрольній українській владі території з призначення (03.09.2018 року) директором – Василенко Юлії Станіславівни.

2019 рік - діяльність обласної книгозбірні відновлена на базі Центральної дитячої бібліотеки комунальної установи «Централізована бібліотечна система для дітей» міста Маріуполь та стала її наступником. Початком роботи ДОБД було оформлення установчих документів, відкриття рахунків та вирішення питань з ареною приміщення. Головна дитяча книгозбірня Донеччини почала свою діяльність на площі 47.7 м² та із штатом 7 працівників (грудень 2018 року), на яких були покладені обов'язки з організації та налагодження повноцінного функціонування ДОБД.

З 01.04.2019 року ДОБД починає обслуговувати користувачів, колектив бібліотеки складається з 26 працівників, площа орендованого приміщення 388,6

м2, бібліотечний фонд на той момент складав 35340 примірників книг та періодичних видань (фонди передані з Центральної дитячої бібліотеки м. Маріуполь). Для забезпечення функціонування ДОБД, надання якісних бібліотечних послуг користувачам і формування матеріально-технічної бази з обласного бюджету були виділені кошти в сумі 2,4 млн. грн. для поповнення бібліотечного фонду, 301300 грн. для оснащення бібліотеки технічними засобами. Був створений дизайн-проект та відповідно до нього відремонтований та обладнаний зал обслуговування дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

2020 рік - працюють 42 працівники, які забезпечують якісне обслуговування користувачів та здійснюють інші завдання, покладені на комунальний заклад культури. Бібліотека обслуговує більше 10 тис. користувачів. Відвідувачі їдуть до бібліотеки з усіх куточків міста, адже, крім сучасного інтер'єру, дизайнерських меблів, нової техніки, нових цікавих книжок, їх чекає творчий колектив фахівців, дії якого направлені на перетворення кожного відвідування бібліотеки на цікаву та корисну та незабутню подію.

Станом на 01.01.2020 р. у фондах обласної бібліотеки для дітей налічується 53542 примірники документів (із них 83% - книги, 14% - періодичні видання, 3% - аудіовізуальні та електронні видання). У фондах ДОБД зібрано найкращу художню літературу для дітей вітчизняних та зарубіжних авторів, літературу з питань мистецтва, довідкові видання, книги на допомогу освітньому процесу, аудіо книги, нотні видання, фахові видання та документи для вищої школи. Усі нові книги з фондів книгозбірні представлені на Веб-сайті бібліотеки у розділі «Книжкові новинки».

Методична діяльність ДОБД – це постійний пошук нових шляхів для вирішення важливих завдань: інформаційно-консультативна підтримка бібліотек, як культурно інформаційних центрів регіону; оновлення традиційних та пошук інноваційних форм роботи; створення позитивного іміджу не тільки кожної бібліотеки, а й кожного бібліотечного фахівця; розвиток професійних

контактів з бібліотеками інших систем; популяризація кращого досвіду бібліотек.

Основні напрями методичної діяльності: методичний супровід основних напрямків роботи бібліотек регіону; інформування та консультування фахівців бібліотек області з професійних питань; постійний аналіз стану та розвитку бібліотечної діяльності бібліотек області; вивчення передового зарубіжного бібліотечного досвіду; пошук та впровадження нових форм і методів роботи; оперативне реагування на зміни у потребах підрозділів бібліотеки та удосконалення роботи ДОБД; вдосконалення навиків роботи бібліотечного персоналу ДОБД; підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців ДОБД та бібліотек області; підготовка та видання методичних матеріалів рекомендаційного характеру.

Кваліфікований методичний супровід та керівництво вимагають від бібліотеки наявності спеціалістів з глибокими професійними знаннями, які в повній мірі володіють навичками інформаційної грамотності, орієнтуються в різноманітних інформаційних ресурсах, вміють їх аналізувати та застосовувати в своїй роботі. Тому найбільш пріоритетним напрямком методичної діяльності ДОБД є підвищення кваліфікації. З цією метою проводяться відповідні заходи: семінари, школи, тренінги тощо.

Активними формами роботи з читачами є проведення акцій, фестивалів, конкурсів.

ДОБД реалізує наступні проєкти:

Проєкт ПУЛЬС «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні»: ДОБД у партнерстві з ГО «Фонд розвитку Маріуполя», прийняла участь у реалізації проєкту ПУЛЬС «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні», який виконувався з Асоціацією міст України в партнерстві з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX/Україна за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Проєкт «Пульс» направлений на вирішення стратегічних питань щодо реформи децентралізації та створення ОТГ. Тому для ДОБД було

вкрай важливо налагодити конструктивний діалог між мешканцями та владою, спільно розглянути сценарії створення майбутніх ОТГ, і саме бібліотека стала суспільним майданчиком для спілкування з громадою. До проєкту була залучена молодь та, звісно, громадяни всіх вікових категорій.

Проєкт «Бібліотечні інновації: разом у майбутнє»: мета проєкту впровадження в діяльність бібліотеки інноваційних форм роботи та новітніх підходів щодо обслуговування читачів. Проєкт було направлено на участь у Міжрегіональному Ярмарку бібліотечних інновацій «Бібліо@креатив».

Проєкт «Берегиня»: простір комфортний для вивчення українських народних традицій, опанування вміння власноруч робити народні обереги, виховуючи у дітей та підлітків любов до традицій українців. Діти, які відвідують заходи, розкривають для себе нові сторінки історії України, знайомляться з культурою, дізнаються про народні вірування, свята, обряди та обереги, пов'язані з історією українського народу.

Проєкт Арт-Галерея талантів «Зроби крок»: мета проєкту підтримка талановитих дітей та підлітків, надання можливості проявити себе. Дитячі роботи, це завжди несподіваний погляд на світ, неймовірний політ фантазії, адже в кожную роботу вкладено душу й чисту дитячу любов. Творчі роботи, які презентуються в рамках проєкту дарують відчуття свята: яскраві кольори, посмішки людей.

Проєкт Академія розвитку «Бібліо-Puzzle»: мета проєкту залучення нових читачів та формування власного іміджу, покращення якості бібліотечних послуг. Інноваційний проєкт «Академія розвитку «Бібліо-Puzzle», щось на кшталт дитячої «розвивалки». Цей проєкт направлений на розвиток дитячої творчості, читання, організацію дитячого дозвілля. Основними напрямками суботніх програм Академії розвитку є: відродження традиції сімейного читання, поєднання читання та пізнання з розвагою; творчий та інтелектуальний розвиток дітей, розвиток фантазії, естетичного смаку, розвинення у дитини розмовних здібностей та вміння складати казки та історії тощо.

Проект «Робота з молоддю»: мета проекту отримання неформальної освіти в бібліотеці. Організація та проведення заходів для підлітків та молоді, направлених на розвиток навичок та вмінь, необхідних для повноцінної соціальної інтеграції та успішного самостійного життя. Заходи, які проводяться в межах проекту направлені на мотивацію підлітків до свідомого вибору професії, яка б відповідала їх здібностям та інтересам; розвиток навичок самостійного вирішення життєвих проблем та планування власного життя в цілому (планування бюджету, раціональне планування часу, тощо); Проект реалізується у в співпраці з ГО «Маріупольська Спілка Молоді» і направлений на отримання неформальної освіти в стінах бібліотечного простору ДОБД. В межах реалізації проекту діють:

- Spiker клуб «Говоримо про...» - збирає однодумців для обговорення найболючіших тем та проблем молодіжного життя; теми зустрічей: «Екологічні питання...Щоб я зробив, якби був мером міста?», «Гарний вчинок – погані наслідки», «Хронометр. Як правильно планувати свої справи» та багато інших;
- тренінгова програма «Складові успіху» або, «Як стати лідером?» - для підлітків був розроблений цикл тренінгів, направлених на розкриття особистого потенціалу, формування уявлення про успіх та лідерство. Програма складається з 7 модулів: 21 тренінг для підлітків та молоді віком від 14 до 21 року.

Проект «Бібліотека виходить в онлайн»: це інтернет-проект з підвищення читацької та комунікативної активності, якій включає до себе: цикл гучних читань «Казка на ніч» для малюків; родинні читання «Читаємо разом українське», читацькі поради «Читаймо вдома» учасники діти-читачі; Сім днів кольорового читання «Веселкові посиденьки» (колір настрою – читання). За кожним напрямком проектів знімаються відео-ролики різної направленості.

3.2. Сучасний стан і перспективи впровадження та проведення інноваційних культурно-масових заходів в Донецькій обласній бібліотеці для дітей

Сучасне читання постійно набирає обертів: стає більше читачів, відвідувань бібліотек, нових форм роботи. Все це можливо лише за умов, якщо бібліотека стає сучасною, постійно трансформується та має привабливий, креативний, досконалий вигляд. Якщо бібліотека оснащена новітньою технікою, якщо там працюють фахівці, які йдуть у ногу з часом, постійно змінюються самі, змінюють підхід до роботи та до сучасного читача, засвоюють нові методи роботи з популяризації книги та організації змістовного дозвілля користувачів, тільки тоді бібліотека стане простором, який із захватом будуть відвідувати усі категорії населення.

Бібліотеки, мають працювати по-новому – отримувати гранти, засвоювати сучасні технології, тісно співпрацювати з місцевою владою. До бібліотеки, яку можна порівняти з мультимедійним центром із задоволенням йдуть читачі, а деякі батьки бувають приємно здивовані, побачивши сучасну бібліотеку, бо сучасні бібліотечні простори насправді вражають.

Головною метою Донецької обласної бібліотеки для дітей є виховання свідомого читача, що не тільки добре орієнтується в сучасному складному інформаційному просторі, а й має високу естетичну культуру читання, володіє навичками емоційного сприймання прочитаного. В нашому повсякденному житті впевнено та міцно закріплюються інформаційні технології. Жодна сучасна людина не уявляє себе без можливості використання у своєму повсякденному житті різноманітних джерел інформації. Знання збагачують людину, дають можливість стати більш освіченою й досвідченою, навчають самостійно приймати рішення та сприяють культурному розвитку, як традиційні, так і новітні інформаційні джерела. Бібліотека завжди була й залишається одним із провідників інформації, головними завданнями якої є:

виховання культури читання та творчої особистості читача, прищеплення любові до книжки, рідної мови та народних традицій, формування інформаційної культури та активної життєвої позиції у дітей. Стрімкий розвиток Інтернет-технологій змушує бібліотеки рухатися у напрямку створення ефективно діючої системи інформування користувачів.

Юнацтво та молодь – це особлива категорія читачів. Від них залежить наше майбутнє, майбутнє регіону та країни, напрямки і темпи суспільного розвитку, прогрес науки та культури. Зміст життя сучасної молоді визначить духовне обличчя майбутнього. Бібліотеки та читання можуть і повинні виконати місію підтримки і розвитку юнаків та дівчат як спадкоємців і творців культури.

Проблемна ситуація полягає в тому, що потенціал бібліотек не використовується сьогодні в повному обсязі. Бібліотека як соціальний інститут не тільки причетна, але й відповідальна за відтворення цінностей, зразків і норм культури. Бібліотека потребує дослідження потенціальної і реальної молодіжної аудиторії, організації власної діяльності заради задоволення цієї категорії користувачів якістю послуг.

Сьогодні дуже гостро стоять питання виховання молоді, змоги бібліотеки задовольнити сучасні потреби, затребуваності бібліотечних прострів, формування бібліотечної політики та планування подальших векторів розвитку книгозбірень.

З метою отримання інформації про те, якою бачить молодь бібліотеку в майбутньому, яка бібліотека необхідна молоді, що треба зробити для того, щоб бібліотека відповідала потребам молодих користувачів в отриманні якісної і оперативної інформації, Донецькою обласною бібліотекою для дітей методом анкетування соціологічне дослідження «Бібліотека: ціннісні молодіжні орієнтири» з ціллю виявлення ролі бібліотеки у вирішенні цих проблем. Згідно опитування :

В опитуванні взяли участь 29,4 % респондентів віком від 14 до 17 років, 20,95 % - віком від 18 до 20 років; 21,95 % - віком від 21 до 25 років; 27, 7 % - віком від 26 до 35 років.

Рис. 3.1

Де Ви, як правило, проводите свій вільний час?

Вільний час у себе вдома проводять 58,11% респондентів, за комп'ютером - 45,27 %, на природі -38,18 % , в бібліотеці – 31,08%, у спортивному залі, басейні – 12,84 %, у секція, гуртках за інтересами, фан-клубах – 10,81 %, на дискотеці, в нічному клубі – 5,74 %, у кінотеатрах, театрах на концертах проводять свій вільний час – 4 % опитаних, по 0,34 % читають книжки та відвідують інтернет-центр, 1 % проводить свій вільний час у мандрах.

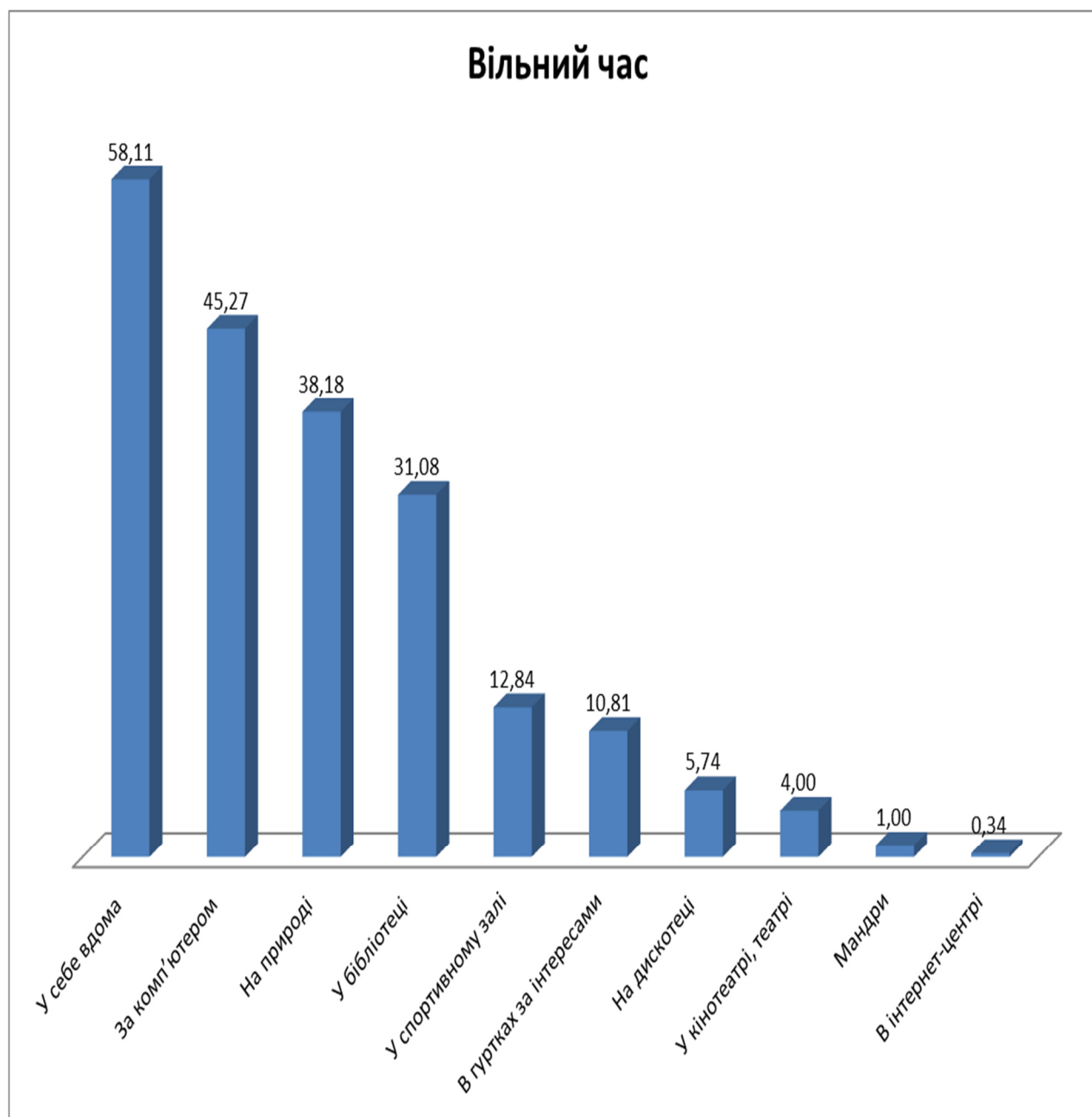

Рис. 3.2

Чи вистачає Вам місць, де молодь може збиратися для проведення дозвілля?

66,22 % опитаних респондентів зазначають, що їм не вистачає місця для проведення дозвілля, 30,07 % опитаних вважають, що місць для дозвілля вистачає, 3% - вважають, що місця для дозвілля можна створити самим, та пропонують відремонтувати палац спорту і збільшити кількість бібліотек.

Рис.3.3

З якою метою Ви звертаєтесь до бібліотеки?

Більшість респондентів відвідує бібліотеку з метою отримати необхідну літературу для підвищення рівня знань та навчання - 63,85 %, 36,15 % опитаних підвищують свій культурний рівень, відвідуючи книгозбірню, а 30,07 % відвідують масові заходи та цікаво проводять дозвілля, 22,63 % звертають увагу на можливість спілкуватись з цікавими людьми, підвищення кваліфікації та професійного рівня привертає увагу 13,18 %, 1 % ходить в бібліотеку для задоволення та читання для душі.

Рис. 3.4

Яку роль у Вашому житті відіграє читання?

На питання, яку роль у житті відіграє читання 65,20 % відповіли отримання нових знань, 51 % -спосіб проведення вільного часу, 20,95 % респондентів вказали можливість відійти від повсякденних проблем, по 0,34 % вказали, що читання є гарним способом саморозвитку та виконання шкільної програми.

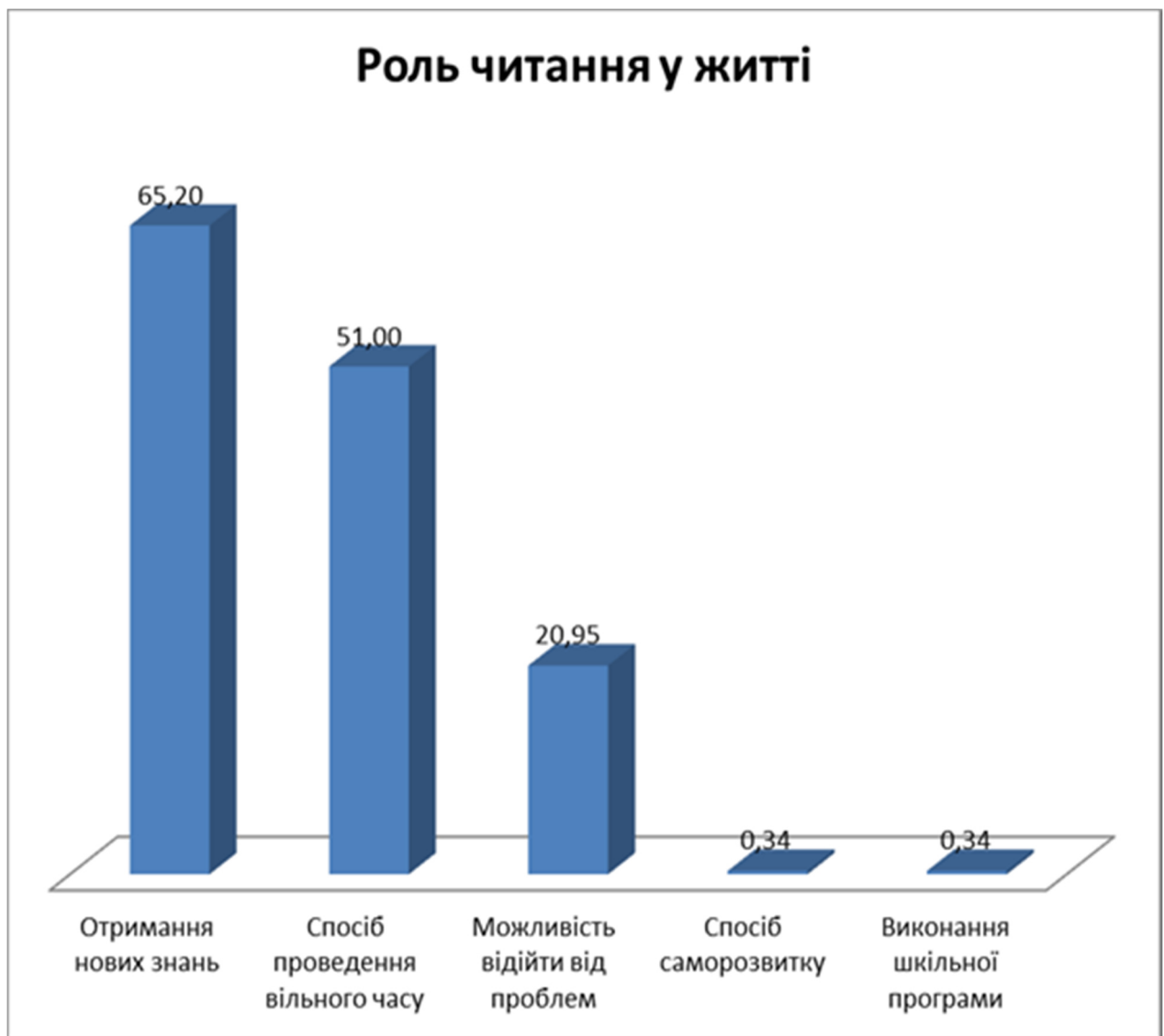

Рис. 3.5

Зазначте, будь ласка, якими саме послугами Ви користуєтесь в бібліотеці?

Більшість відвідувачів бібліотеки користується послугою видачі книг з абонементу 78,38 %, вільний доступ до мережі Інтернет використовують 38,85 %, 28,38 % користувачів відвідують масові заходи, видачею періодичних видань з читального залу користуються 27,02 % респондентів, сканування, друк та редагування текстів та графічних зображень приваблює 20,95 % та запис інформації на флеш-носії – 16,89 % опитуваних , користуються каталогами – 7,77 % По 0,34 % читачів грають у настільні ігри та зазначають, що, на жаль, періодичних видань та доступу до мережі Інтернет у бібліотеці немає, як і тепла взимку.

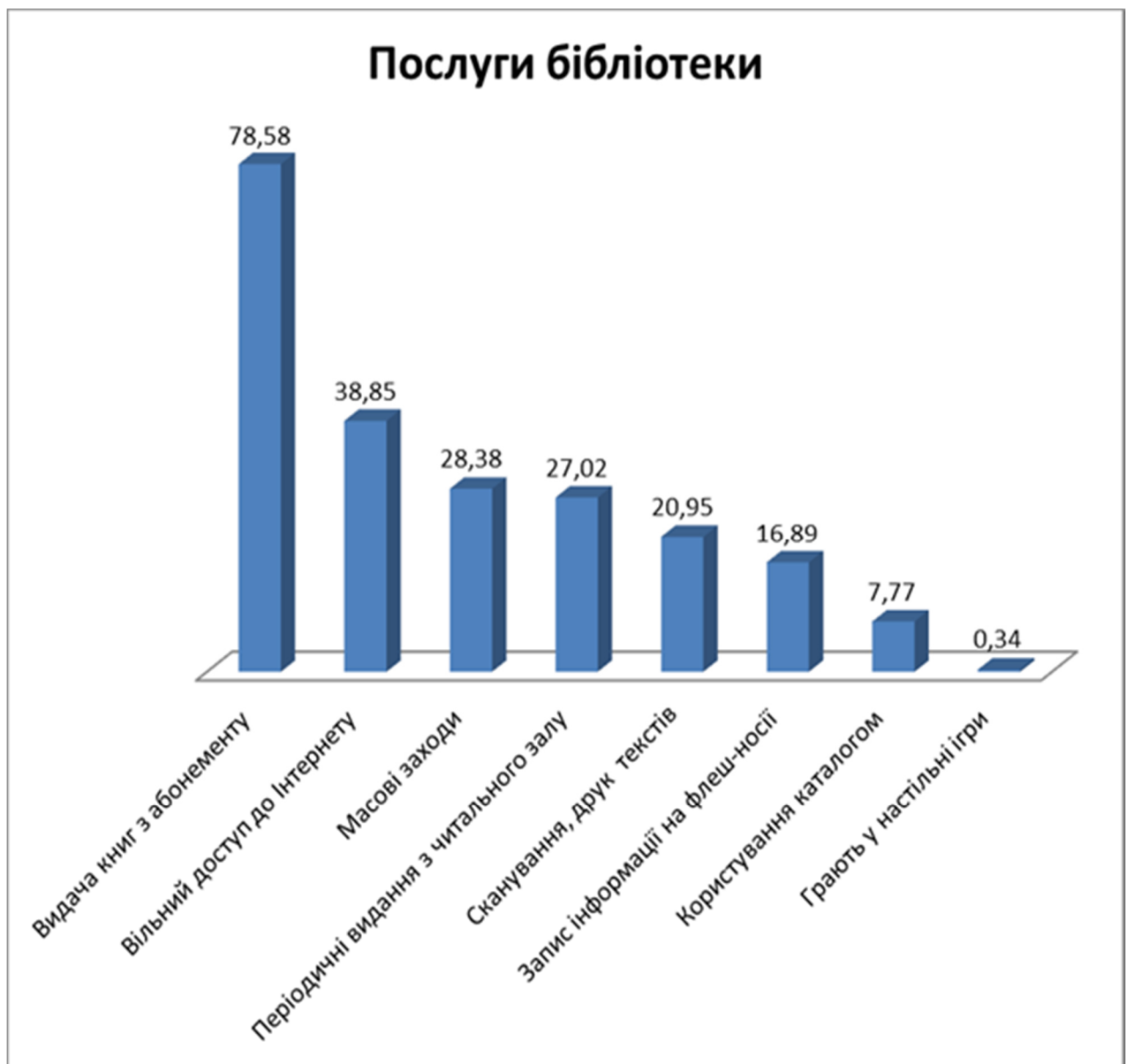

Рис. 3.6

Які види послуг, на Вашу думку, повинна надавати молоді бібліотека?

Більшість опитуваних вважає, що бібліотека повинна проводити культурно-масові заходи, створювати молодіжні клуби за інтересами, залучати молодь до спільних з бібліотекою проєктів 10,8 %, видачу книг вважають за потрібне 10,13 % опитаних, швидкісний інтернет бажає бачити в бібліотеці 9,46 % читачів, 7,1 % вважають, що бібліотека має надавати освітні, інформаційні та розважальні послуги, 2 % бажають отримувати літературну інформацію та електронні книги, 1,7 % бажають мати в бібліотеці каво-машину.

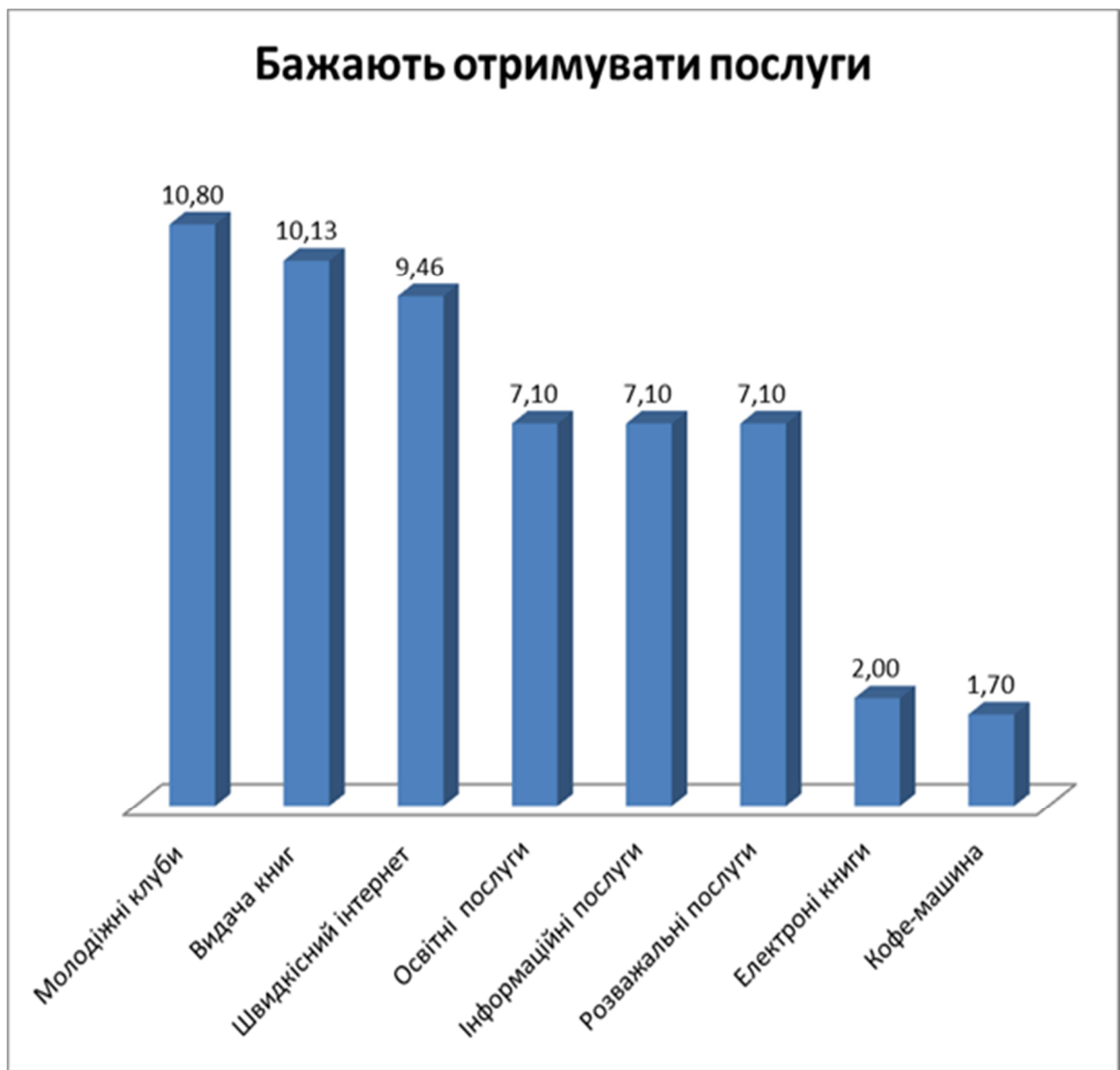

Рис. 3.7

Ваші пропозиції щодо покращення роботи бібліотеки?

Більшість користувачів бібліотек пропонують оновити комп'ютери в інтернет-центрі 19,25 %, та створити більш комфортні умови- 13,85 %, 12,84 % пропонують поповнити фонди новою літературою, 5,4 % все влаштовує і 4,73 % пропонують придбати більше світових бестселерів для молоді.

Враховуючи показники дослідження, бібліотечні фахівці розробили програми та творчі проєкти, які більшою мірою задовольнятимуть потреби підростаючого покоління та молоді.

Сьогоднішнє підростаюче покоління втрачає інтерес до друкованої книжки, все більше надаючи перевагу читанню на електронних носіях неякісної

продукції. Для того щоб привернути увагу до сучасної, гарно оформленої в сучасному дизайні та форматі, книги, Донецька обласна бібліотека для дітей з початку 2020 року придбала та отримала

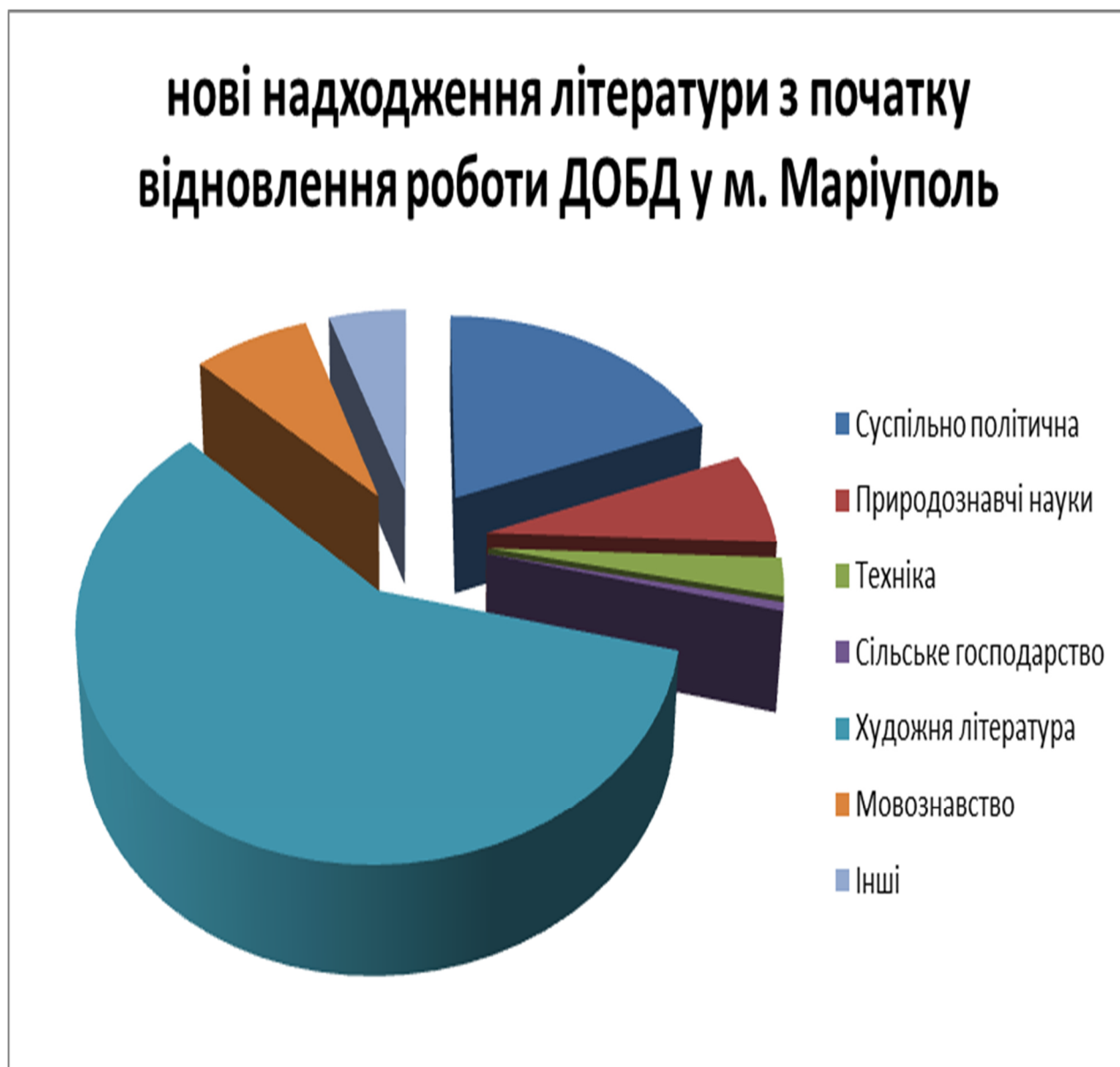

Рис. 3.8

6347 екземплярів нової літератури та 3331 (за назвами), наявність якої наведено у графіку.

Хочу зауважити, що потрібно постійно нагадувати користувачам, що відвідуючи бібліотеку, вони зберігають власний бюджет, економлять чималі кошти, отримуючи безліч безкоштовних сучасних послуг.

З метою популяризації книги, розкриття фондів та залучення дітей, підлітків та молоді до активного читання, щоб сучасному користувачеві було приємно знаходитись в бібліотеці, де нові цікаві, незвичні книжки, де безкоштовно можна читати і співати, читати і малювати, читати і розвивати акторські здібності, відвідувати різноманітні «розвивалки», майстер-класи, клуби за інтересом, мати доступ до інформаційних джерел, розвивати базові знання цифрової освіти-створено спектр сучасних послуг.

Щоб читач хотів активно відвідувати бібліотеку та приймати участь у різних заходах, фахівці Донецької обласної бібліотеки для дітей в своїй діяльності використовуються інноваційні форми масової роботи.

Тематиці національно-патріотичного виховання приділяється значна увага, адже від поінформованості громадян значною мірою залежить майбутнє нашої держави. Яскравим заходом стала літературно-музична композиція «Із янголами на плечах». В заході прийняли участь читачі бібліотеки та військовослужбовці Донецького прикордонного загону. Присутні прикордонники ділились своїми спогадами про війну, що триває на нашій землі, а також виразили надію на те, що зовсім скоро у нас запанує мир.

Літературно- краєзнавча робота бібліотек – це велика патріотична справа, тому бібліотекарі окрему увагу приділяють популяризації історико- краєзнавчої літератури, літератури про пам'ятки культури, про творчість місцевих письменників. Специфіці з патріотичного виховання найбільш повно відповідають комплексні форми пропаганді літератури. Яскравими та популярними серед наших читачів стали патріотично-краєзнавчі квести. Квест у перекладі з англійської-пригода.

Квест «Ігри патріотів Донеччини»

Основна ідея квесту – цілеспрямований пошук цікавих об'єктів рідного краю, шляхом розв'язування (розгадування) певних завдань та вимоги від гравців розумових зусиль, правильної логістики, швидкого прийняття рішень та швидких дій відповідно.

У заході взяли участь читачі Донецької обласної бібліотеки для дітей. Команда пройшла маршрут, протягом якого, мала можливість випробувати себе у змаганнях на дистанції «Смуга перешкод», перевірити знання на локації «Історія Приазов'я», віртуально відвідати локацію «Архітектурні пам'ятки Донеччини». Підлітки поглибили свої знання та дізналися про їх особливості, а ще випробували свої знання з культурної спадщини. Останнім етапом було підведення підсумків та чаювання переможців. Кожна локація була цікавою та змістовною.

Локація «Школа козака». Одним із завдань була «Смуга перешкод». Її з успіхом подолали учасники квесту та дізнались про історію Кальміуської паланки, паланочну символіку, що відображалася на паланочних печатках. Про те, хто стояв на чолі паланки, як вона була укомплектована та хто входив до її складу, а саме полковник, суддя, писар, осавул, шафар, можливо, хорунжий та деякі інші посадовці. За активну участь у проходженні перешкоди на шляху до фінішу, команда отримала частину кодового слова та попрямувала до наступного випробування.

Локація «Історія Приазов'я». Відвідавши дану локацію, учасники згадали про те, ким були перші поселенці Приазов'я, природоохоронні території. Уявляли собі, як мчали в море кальміуським гирлом козацькі чайки, як шуміли тутешні базари, як розросталося поволі на цих пагорбах місто: без гігантизму, мов виноградна лоза, що тягнеться до сонця. Дружно та дуже влучно відповідали на запитання, щоб отримати винагороду за успішне проходження даної локації.

Локація «Архітектурні пам'ятки Донеччини». Справжнісіньку віртуальну прогулянку рідним містом здійснили учасники квесту, під час якої змогли поглибити свої знання та дізнатися про особливості історичних споруд. Випробували свої знання в області культурної спадщини.

Після проходження усіх перешкод, учасники зібрали кодове слово на шляху до солодкої винагороди та влаштували святкове чаювання. Сповнені

новими знаннями, позитивними емоціями та патріотично налаштовані наші читачі завершили свій насичений пригодами день в улюбленій бібліотеці.

В час стрімкого розвитку цифрових технологій, бібліотеки повинні бути на одній хвилі із сучасною дитиною та молоддю, освоювати нові навички та збільшувати перелік своїх послуг, змінювати формат роботи, використовуючи сучасні цифрові інструменти, платформи та сервіси.

Донецькою обласною бібліотекою для дітей розроблено програму соціалізації підлітків та молоді SPEAKER-CLUB «Говоримо про...»

Одним з пріоритетів свого розвитку ДОБД бачить сприяння соціалізації та самореалізації молоді, оскільки для реалізації цього напряму обласна бібліотека має усі відповідні ресурси – приміщення, досвід та досвідчених фахівців, які пройшли навчання та мають статус молодіжного працівника. Програма реалізується фахівцями Відділу естетичного виховання та соціокультурної діяльності (далі – ВЕВСД). Реалізація цієї програми направлена на створення молодіжного простору Speaker-Club «Говоримо про...» у ДОБД. По закінченню певного часу (1 рік з початку реалізації програми) планується розробка Програми для молоді для бібліотек Донецької області.

Не менше цікавою є тренінгова програма для юнацтва та молоді «Стань успішним». Виховання сучасного лідера є умовою підготовки молодого покоління до керування власним життям та зміцнення Української держави. Зрозуміло, що ефективне виховання лідерів передбачає врахування вікових особливостей підлітків. Відомо, що лідерство виявляється на різних вікових етапах розвитку та становлення особистості, але має свої особливості щодо мотивації, висування та ефективності.

Юність та молодість визначають етап переходу від залежного дитинства до самостійної та відповідальної дорослості, що передбачає досягнення соціальної зрілості особистості. Науковці наголошують, що саме в юнацькому віці самопізнання, самооцінка, саморегулювання, самоствердження стають провідними потребами особистості. Саме так і висловили свої погляди - 73 %

опитаних людей віком до 21 року, щодо без необхідної допомоги з боку дорослих їм не визначитися у життєвих уподобаннях. 67 % - підлітків визначилися з твердженням, що саме в віці до 21 року формуються основні риси характеру особистості. Аналіз дослідження з проблеми формування лідерства засвідчив, що існують різні погляди щодо сутності цього поняття та підходи до його дослідження. Так більшість респондентів 64 % відповіли, що для них, лідер - це член групи, здатний її очолити, показати приклад, організувати виконання завдання і визнаний у цій ролі більшістю членів групи. Також висловили впевненість у необхідності, актуальності та своєчасності реалізації даної (запропонованої для участі молоді) Програми. Крім того, переважна більшість учасників опитування, а саме 69 % висловили здатність, за можливості, впливати на оточуючих однолітків та спрямовувати їхні зусилля на досягнення визначеної мети: захищати свої права, вести здоровий спосіб життя, мати власну життєву позицію, бути гідним та свідомим громадянином своєї держави.

На сучасному етапі розвитку неформальної освіти (у тому числі в бібліотеці) в профілактичній діяльності широко застосовуються інноваційні методики профілактичної роботи й одним із цих методів є тренінги та заняття з елементами тренінгу. Тренінг є одним із найефективніших методів профілактичної роботи з молоддю, в ході якого учасники не лише отримують нову інформацію, а й формують нові вміння та переконання. Фахівці ДОБД, які опікуються роботою з молоддю, пройшли сертифіковані навчання та отримали статус – «Молодіжного працівника». Реалізації цієї програми передбачає залучення фахівців вузьких напрямків: психологи, соціальні працівники, правознавці, працівники поліції та превенції, педагоги-соціологи та інші.

З метою підвищення рівня поінформованості та ознайомлення з інноваційними методами щодо організації роботи (профілактичної, соціально-перетворювальної, корекційно-розвивальної) з підлітками. в т. ч з девіантною поведінкою, сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, працівники ДОБД систематично проводять тренінги та навчання. Участь у

тренінговій програмі – безкоштовна. Місто проведення тренінгів – ДОБД Відділ естетичного виховання та соціокультурної діяльності.

Відбір учасників – за результатами анкетування або усного опитування учасників програми. Програма складається з 7 модулів та розрахована на 6 місяців навчання. Кожен модуль розроблений за певним напрямком: «Я – індивідуальність»; «Здоровий спосіб життя»; «Я і професія»; «Я, ми, вони – навички спілкування»; «Я господар свого життя», «Сприйняття різноманітності – основа толерантності», «Я і соціальні права». Мета програми, створити молодіжну платформу для отримання неформальної освіти та надання дієвої допомоги у розвитку особистісних якостей та обізнаності у своїх правах, обов'язках, можливостях юнацтву та підліткам.

Бібліотекарі завжди виходять за межі існуючих канонів, традиційних форм та методик. Прикладом є спільний проєкт Донецької обласної бібліотеки для дітей і СШ № 40 ім. Є. Місько «Майбутнє України в дитячих долонях», який відображає новий підхід до змісту та організації бібліотечного обслуговування та має на меті зміцнення культурних і творчих зв'язків між різними регіонами України.

В рамках проєкту проведено 2 телемости, під час яких на дітей чекала зустріч з їх однолітками, читачами бібліотек західних регіонів України, де однолітки мали змогу поспілкуватися, зачитати улюблених віршів, поспівати пісень та розповісти про звичаї та традиції в своїх регіонах та родинях. Також, наші читачі здійснили віртуальні мандрівки різними куточками країни, відвідати фольклорні посиденьки, та прийняти участь у віртуальній зустрічі з письменниками. Реалізація проєкту здійснювалась на основі широкого використання інтерактивних форм і методів роботи та мультимедійних засобів.

З метою залучення нових читачів до бібліотеки, стимулювання читацької активності, впровадження нових форм роботи, сприяння формуванню і розширенню читацьких інтересів, захоплень за допомогою книг, розвитку читацького смаку та звички до читання, бібліотекарями розроблена та впровадженна в роботу акція «Бестселлер року 2020». Головним завданням

програми є стимулювання дітей до читання, розширення їх читацького кругозору, розвиток літературно-творчих здібностей та інтелектуального потенціалу. В кінці 2020 року за результатами акції «Бестселер року» серед читачів з 10-15 років Донецької обласної бібліотеки для дітей, буде визначено переможців в номінаціях «Книга 2020 року» та «Найактивніший читач 2020 року», які отримають подарунок – сучасну книгу.

Особливо гостро постало питання проведення масових заходів перед бібліотеками, під час складної та незвичної ситуації через спалах пандемії вірусу COVID-19. Потрібно було терміново переходити на новий формат роботи, пропонувати своїм читачам відвідувати безпечне місце, де завжди можна корисно провести вільний час віртуально. Зараз майже всі книгозбірні України та світу активно працюють за допомогою соціальних медіа – своєрідних рекламних платформ бібліотек. Адже сучасні користувачі бібліотеки - це не тільки ті, хто дійшли до її читальних залів, а й онлайн-користувачі.

Комунальний заклад культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» постійно знаходиться в онлайн-доступі, в режимі 24/7 на сторінках: Facebook; Instagram; Telegram; на каналі Youtube; на власному сайті бібліотеки.

Фахівці інформують користувачів про нові надходження та родзинки бібліотечного фонду, наповнюють сторінки у соціальних мережах цікавими та привабливими рубриками, організовують онлайн голосні читання, продовжують вести суботні зустрічі з батьками тощо. Зараз майже всі заплановані заходи проводяться в режимі онлайн. Бібліотекарі намагаються робити це якісно, яскраво, цікаво та незабутньо - у вигляді відеороликів, театралізованих вистав, презентацій, буктрейлерів. Але для того, щоб створити якісний контент сайту чи сторінки у соціальних мережах, зробити оригінальний відеоролик чи презентацію, потрібно освоювати сучасні цифрові технології - потужні інструменти, здатні забезпечити підйом на новий рівень розвитку бібліотек.

Окресом ДОБД робить акцент на підході до популяризації бібліотечного простору у мережі Інтернет через діяльність Відділу інформаційних технологій та електронних ресурсів.

Для того, щоб привернути увагу читачів та залучити нових користувачів, постійно розробляються нові послуги: буктрейлери, віртуальні виставки, афіши заходів, відеопрезентації, челенджі тощо. Контент сторінок у соціальних мережах (Facebook, Instagram, Telegram) та на сайті бібліотеки повинен бути яскравим, лаконічним та стильним, тобто таким, який приверне увагу та зможе запам'ятатися.

Популярні, серед онлайн користувачів, постійно діючі рубрики.

РавУля рекомендує: – мудра і розумна РавУля (м'яка іграшка равлик) – бібліотечна улюблениця, яка завжди із задоволенням порадить цікаву книжечку, що стане справжнім другом на вихідні чи в подорожі. РавУля живе серед книг на книжкових полицках бібліотеки, полюбляє читати та завжди привертає увагу наших читачів до книжок, тому що знає про них майже все. Див. додаток 1

За проханнями батьків, що цікавилися новими казочками для малят, які б змогли привернути увагу сучасної дитини, розпочаті голосні онлайнчитання «Казка для малят».

Родинні онлайн читання «Читаємо разом українське» та «Читаємо вдома» допомагають обрати книжки для сімейного читання найкращих сучасних українських авторів, задля веселого, корисного, сімейного дозвілля, тим більш що голосні читання це завжди цікаво та корисно. Див додаток 2

У рубриці «Читацькі поради» читачі розповідають про пригоди, в які вони потрапляють під час читання та діляться враженнями від прочитаного зі своїми однолітками. Див. додаток 3

У циклі «Щось цікаве» щодня фахівці розповідають користувачам про цікаві наукові факти (про які знає не кожен). Наприклад:

«Нацією, що найбільше часу проводить за книгою, безперечно, вважається Індія. Але саме середньостатистичний індієць проводить по 10,7

годин на тиждень, просто читаючи книгу. «Бібліосмією» називають неконтрольоване бажання постійно нюхати старі книги, і отримувати від цього задоволення» тощо.

Сподобалась читачам рубрика «Сім Днів Читання» «Веселкові Посиденьки», або читання за кольором настрою. Це дуже цікава форма роботи, де представлено, як нові, так і досить відомі літературні твори, які є в багатьох домашніх бібліотеках. Також, є можливість безкоштовно прочитати їх електронну версію в онлайн бібліотеках. Що ж тут цікавого? Вся справа в забарвленні: всі твори поділені за кольором читання. Бібліотека задає тему читання та колір, а діти читають книги, або які запропоно або ті, які у них є вдома - це не є принциповим. Головне - читати за кольором настрою!

Цикл «Етикет на всі випадки життя» - це підбірка корисної інформації, завдяки якій відвідувачі сторінки дізналися все про дипломатичний та військовий етикет. Особливо цікавим був сюжет – невербальний етикет. Адже ця тема дуже актуальна сьогодні. Невербальні знаки використовуються навіть в електронному спілкуванні за допомогою емоджі - коли недостатньо просто слів та є потреба показати їх відтінок і це є додатковим джерелом інформації.

Рубрика «Історія одного шедедру» захоплює тим, що у цікавій та доступній формі бібліотекарі знайомлять читачів із різноманітним та яскравим світом творчості у різних її проявах та в різні періоди часу. З привабливих постів читачі дізнаються про історію виникнення шедедру, причини популярності, місце знаходження, його життєвий шлях та, який вплив він має на долю людини, країни, світу чи галузі мистецтва. Виявилось, що ця рубрика стала дуже популярною. Користувачі із захопленням сприймають інформацію про первісне мистецтво, давньогрецьку культуру чи італійське Відродження, бо бібліотекарі подають інформацію у такій формі, що відвідувачі сторінки ДОБД із захватом зачитуються історичними особливостями різних витворів мистецтва та наочно знайомляться з ними через фото чи відео.

Цього року розпочала свою роботу Шалена лабораторія «Похімічемо?», яка відразу набула неабияку популярність. Разом з Шаленим професором, якій

дуже любить читати та хімічити, юні читачі робили різнокольорові бульбашки, створювали райдугу у плящі, вирощували кристали і багато інших магічних цікавостей, можуть зробити наші читачі, відвідуючи лабораторію навіть онлайн. Діти не тільки робили досліди, а й знайомились з книжками, де можна прочитати, чому і як відбувається хімічна реакція, та які наслідки вона може мати. Див. додаток 4

Усі інші майстерні теж не втратили своєї популярності та користуються великим попитом серед читачів і зараз, тому що працюють у режимі онлайн. Тим більш, що проводять їх веселі і запальні кішки - міс Фіпп і міс М'яу, кумедні та безпосередні миші – Мінні і Міккі Маус, Веселинка і Карлсон та інші популярні літературні герої. Див. додаток 5

Майстерня «АРТ-компанія» пропонує читачам онлайн майстер-клас з виготовлення інтер'єрних ляльок. Інтер'єрна лялька, виготовлена власноруч, може прикрасити вашу оселю та стати хорошим подарунком близьким чи друзям.

Творча майстерня «Майстер «Я». Створення виробів своїми руками є вельми цікавим і захоплюючим заняттям. Читачі отримують від цього неймовірно задоволення. Творчо обдаровані користувачі різного віку та здібностей з радістю беруть участь у різних заходах і майстер-класах, популярність і життєздатність яких, визначається насамперед цікавим, творчим, невимушеним спілкуванням. Такі заняття залучають дітей до художньої творчості, розвивають в них пізнавальну активність, допитливість, творчі здібності та художній смак.

Самим яскравим та насиченим заходом - став онлайн-марафон до Міжнародного Дня захисту дітей під назвою «Час дитинства». Протягом дня бібліотека була на зв'язку з читачами. Скільки всього цікавого разом встигли зробити! А почали з літературно-цукеркового привітання «Наші діти – наші квіти». Під час онлайн-акції «Hello, дитинство», користувачі познайомилися з історію виникнення Міжнародного Дня захисту дітей. Велике зацікавлення викликало онлайн-шоу «Колись ми всі були маленькі». Для тих, хто любить

мріяти, бібліотечні фахівці підготували книго-тур книжковими полицями «Книга допомагає мріяти». Зобразити частинку літнього настрою читачам допомогли у творчій майстерні «Майстер Я» на майстер-класі «Вітаємо літо». Кожен має свою найулюбленішу книгу, саме ту, яка надихає та захоплює найбільше. Всіх шанувальників книг було запрошено відвідати онлайн читальню «Книги нашого дитинства» та продовжити знайомство з творчістю В. З. Нестайка. Далі, на всіх охочих розпочати літо з краси та квітів, чекав ще один сюрприз: цікавий і захоплюючий майстер-клас «Квіткові розваги». Після майстер-класу дітей запросили на веселу та енергійну танцювальну руханку «FunUp». Далі був ще один майстер-клас «Очманілі ручки», який надав змогу користувачам зробити подарунок собі та своїм близьким. Для когось з друзів ДОБД малювати - це вже втілення мрії. Своєю творчістю вони поділились з бібліотекарями, а вони, в свою чергу, для всіх любителів творчості презентували віртуальну галерею «Мрії мого дитинства».

Працюючи онлайн ДОБД завжди отримує зворотній зв'язок від своїх книголюбів. Діти разом з батьками надсилають свої відеоролики та відео звернення, діляться постами на своїх сторінках, долучають до перегляду своїх знайомих та близьких і це дуже важливо для розвитку бібліотеки, бо завдяки цьому збільшується кількість користувачів бібліотеки, з'являється можливість заявити про бібліотеку величезній аудиторії.

Отже, відкриття представництва в соціальних медіа дає бібліотеці цілий ряд переваг: можна оперативно дізнатися думку користувачів з приводу проведеної акції, послуг бібліотеки, зміни режиму роботи, з'ясувати побажання і переваги, миттєво повідомити більшій аудиторії про нові видання, конкурси, заходи і поширити цю інформацію далі. Для бібліотек соціальні медіа - це рекламна платформа, яка допомагає вивчити цільову аудиторію, попит на бібліотечні послуги, отримати зворотній зв'язок, підвищити відвідуваність заходів, збільшити переходи на офіційний сайт з соціальних медіа. До того ж – це можливість рекламувати діяльність бібліотеки, формуючи її позитивний імідж.

ВИСНОВКИ

Для комплексного вивчення питання особливостей впровадження інноваційних культурно-масових заходів в бібліотеках України була обрана логічна схема побудови досліджуваного матеріалу, що базувалася на висвітленні історико - правових основ бібліотечно-бібліографічної діяльності та впровадженні інноваційних культурних заходів, її теоретичні та практичні основи, а також впровадження інноваційних культурно-масових заходів на прикладі Донецької обласної бібліотеки для дітей.

До розгляду нормативно-правової бази були залучені наявні законодавчі та нормативні документи, що визначають основоположні правові норми, діяльності бібліотек; проаналізована значимість регіональних та локальних нормативних актів для розвитку та вдосконалення управління книгозбіркою.

Наголошено, що законодавче регулювання діяльності книгозбірень забезпечується низкою нормативно-правових актів, наказів, розпоряджень, кожен з яких має вагомий безпосередній вплив на формування та розвиток бібліотек. Діяльність Донецької обласної бібліотеки для дітей на регіональному та локальному рівні забезпечується нормативно-правовими документами, кожний з яких визначає окремі аспекти діяльності установи та є обов'язковим для виконання. Рекомендуємо нормативно-правову базу у сфері впровадження культурно-масових заходів, у зв'язку з карантинними заходами пов'язаними з коронавірусом Covid-19.

Дослідження теоретичних основ впровадження культурно-масових заходів в дитячих бібліотеках визначило, що задум інновації будується на розумінні основної вигоди, отримуваної користувачем при задоволенні його базової потреби. Саме вигода для користувача визначає основні характеристики (властивості) послуги, котра враховується під час її розробки.

Зазначено, що досвід бібліотек зарубіжних країн цікавий з огляду на необхідність впровадження нових форм обслуговування читачів, підвищення

якості надаваних послуг, а також подальшого пошуку неординарних, інноваційних підходів до організації роботи бібліотек.

Зазначено, що впровадження інноваційних культурно-масових заходів залежить від соціальних і технологічних чинників, але соціальні фактори, зазвичай, виступають на перше місце. Для зменшення негативних дій соціального характеру на особливості впровадження інноваційних культурно-масових заходів, слід підвищувати інформаційну культуру користувачів, професійну компетентність працівників бібліотек, а також використовувати новітні технології в проведенні інноваційних культурно-масових заходів.

Наголошено, що діяльність бібліотек щодо впровадження інноваційних культурно-масових заходів значним чином впливає на підвищення інтересу читачів до читання та зацікавлення книгою, а також є унікальним способом виховання підростаючого покоління, розширення доступу до надбань світової культури, формування свідомого суспільно-активного громадянина України.

Працівники бібліотеки сприяють впровадженню інноваційних культурно-масових заходів шляхом добросовісного виконання плану, від якого залежить їх ефективність. Для ефективного застосування прогресивних методів, необхідно постійно проводити заняття з підвищення кваліфікації для працівників бібліотек, що сприяють можливості постійного розвитку як усього колективу так і кожного співробітника. Під час розробки стратегії розвитку працівники бібліотеки мають прагнути, щоб заклад, якщо не став би зразком культурного та інформаційного центру в регіоні, то хоча б максимально наблизився до цього, став невід'ємною частиною громади, з безкоштовним та вільним доступом до інформації, знань та культурних надбань.

Слід зазначити, що організоване соціальне дослідження (опитування), мало практичне значення, тому що дозволило визначити сучасні потреби ДОБД та запити на культурні послуги користувачів, зокрема було встановлено: опитуванні взяли участь 29,4 % респондентів віком від 14 до 17 років, 20,95 % - віком від 18 до 20 років; 21,95 % - віком від 21 до 25 років; 27, 7 % - віком від 26 до 35 років; вільний час у себе вдома проводять 58,11% респондентів, за

комп'ютером - 45,27 %, на природі -38,18 % , в бібліотеці – 31,08%, у спортивному залі, басейні – 12,84 %, у секція, гуртках за інтересами, фан-клубах – 10,81 %, на дискотеці, в нічному клубі – 5,74 %, у кінотеатрах, театрах на концертах проводять свій вільний час – 4 % опитаних, по 0,34 % читають книжки та відвідують інтернет-центр, 1 % проводить свій вільний час у мандрах; більшість респондентів відвідує бібліотеку з метою отримати необхідну літературу для підвищення рівня знань та навчання - 63,85 %, 36,15 % опитаних підвищують свій культурний рівень, відвідуючи книгозбірню, а 30,07 % відвідують масові заходи та цікаво проводять дозвілля, 22,63 %; Більшість опитуваних вважає, що бібліотека повинна проводити культурно-масові заходи, створювати молодіжні клуби за інтересами, залучати молодь до спільних з бібліотекою проєктів 10,8 %, видачу книг вважають за потрібне 10,13 % опитаних, швидкісний інтернет бажає бачити в бібліотеці 9,46 % читачів, 7,1 % вважають, що бібліотека має надавати освітні, інформаційні та розважальні послуги, 2 % бажають отримувати літературну інформацію та електронні книги, 1,7 % бажають мати в бібліотеці кава-машину.

Одже, зміни, оновлення, прогрес у бібліотечній справі передбачають подальше вдосконалення форм і методів діяльності. Бібліотекам необхідно бути креативними, наполегливо рухатися вперед, зміцнювати позиції. зберігаючи традиційні функції та водночас, надаючи актуальні послуги, бути невід'ємною частиною місцевих громад.

Безсумніву, імідж кожної бібліотеки створюється її кадрами, головними якими повинні бути не тільки професіоналізм та інтелект, але й креативність, працездатність, винахідливість, неупинний пошук нових ідей. Від їх життєвої та професійної позиції напряду залежить успіх та престиж бібліотеки.

Також, застосування новітніх технологій дозволяє комп'ютеризувати основні бібліотечні процеси, що призводить до формування більш якісного інформаційного простору, який, у свою чергу, виступає як частина освітнього середовища. Комп'ютеризація також допомагає втілити сучасні норми роботи.

Крім того, відкриття представництва в соціальних медіа дає бібліотеці цілий ряд переваг: можливо оперативно дізнатися думку користувачів з приводу проведеної акції, послуг бібліотеки, зміни режиму роботи, з'ясувати їх побажання і переваги, миттєво повідомити більшій аудиторії про нові видання, конкурси, заходи і поширити цю інформацію далі. Для бібліотек соціальні медіа - це рекламна платформа, яка допомагає вивчити цільову аудиторію, попит на бібліотечні послуги, отримати зворотній зв'язок, підвищити відвідуваність заходів, збільшити переходи на офіційний сайт з соціальних медіа. До того ж – це можливість рекламувати діяльність бібліотеки, формуючи її позитивний імідж.

